

**A Kúria
mint felülvizsgálati bíróság
í t é l e t e**

Az ügy száma: Kfv.II.37.672/2015/28.

A tanács tagjai: dr. Buzinkay Zoltán a tanács elnöke,
dr. Márton Gizella előadó bíró,
dr. Tóth Kincső bíró

- Az I. rendű felperes:** Cerbona Élelmiszeripari és Kereskedelmi Zrt. „f. a.” (8000 Székesfehérvár, Váralja sor 1-3.)
- A II. rendű felperes:** Diamant International Malom Kft. (6500 Baja, Dózsa Gy. út 61-63.)
- A III. rendű felperes:** Első Pesti Malom- és Sütőipari Zrt. (1186 Budapest, Besence utca 11.)
- A IV. rendű felperes:** Gyermelyi Élelmiszeripari Zrt. (2821 Gyermely, Bajnai út 1.)
- Az V. rendű felperes:** Hajdúsági Gabonaipari Zrt. (4025 Debrecen, Széchenyi u. 13.)
- A VI. rendű felperes:** Ócsai Malom Kft. (2364 Ócsa, Pesti úti major)
- A VII. rendű felperes:** Goodmills Magyarország Malomipari Kft. (2900 Komárom, Klapka György út 40.) mint a Goodmills Magyarország Malomipari Zrt. jogutóda
- A VIII. rendű felperes:** „SIKÉR” Malomipari Feldolgozó és Kereskedelmi Zrt. (2800 Tatabánya, Gerecse utca 2.)
- A IX. rendű felperes:** Szatmári Malom Termelő és Kereskedelmi Kft. (5100 Jászberény, Nyíl u. 15.)
- A X. rendű felperes:** ABO MILL Malomipari Zrt. „f. a.” (4400 Nyíregyháza, Simai út 6.)
- A XII. rendű felperes:** Szécsény-Mill Kft. (2255 Szentlőrincváros, 059/18. hrsz.)
- A XIII. rendű felperes:** LAMEPÉ Agrokémiai Vagyongépző és Szolgáltató Kft. (7900 Szigetvár, Damjanich utca 29.)
- Az I. rendű felperes képviselője:** Dr. Pallos István Ügyvédi Iroda (ügyintéző:)
- A II. és a VII. rendű felperesek képviselője:** Dr. Bakos – Dr. Smied – Dr. Muraközi Ügyvédi Iroda (ügyintéző:)
ügyvéd, 9025 Győr, Simor püspök tere 5.) és Oppeinheim Ügyvédi Iroda (ügyintéző:)
1053 Budapest, Károlyi u. 12.) ügyvéd,
- A III. és a VI. rendű felperesek képviselője:** ügyvéd (1061 Budapest, Andrássy út 11.)
- A IV. rendű felperes képviselője:** Havasi Ügyvédi Iroda (ügyintéző:)
ügyvéd,
- Az V. rendű felperes képviselője:** ügyvéd (4024 Debrecen, Piac u. 22. II/6.)
- A VIII. rendű felperes képviselője:** ügyvéd (Dr. Horváth Z. Péter)
Ügyvédi Iroda,
- A IX. rendű felperes képviselője:** Kardos, Pető és Töröcsik Ügyvédi Iroda (ügyintéző:)
ügyvéd, 6722 Szeged, Béke u. 5/a.)
- A X. rendű felperes képviselője:** Dr. Molnár Lajos Ügyvédi Iroda (ügyintéző:)
ügyvéd, 4030 Debrecen, Diószegi út 1-3.)
- A XII. rendű felperes képviselője:** Dr. Sebők Levente-István Ügyvédi Iroda (ügyintéző:)

Kfv.II.37.672/2015/28.

ügyvéd,)

A XIII. rendű felperes képviselője: Herczeg Ügyvédi Iroda (ügyintéző:

ügyvéd,)

Az alperes: Gazdasági Versenyhivatal (1054 Budapest, Alkotmány u. 5.)

Az alperes képviselője: dr. Számadó Tamás jogtanácsos

Felperesi beavatkozó: Cornexi Zrt. „f. a.” (7020 Dunaföldvár, Reiter köz 9.)

Felperesi beavatkozó képviselője: Dr. Holobrádi Emese Ügyvédi Iroda (ügyintéző:

ügyvéd,)

Alperesi beavatkozó: Júlia Malom Kft. (6115 Kunszállás, Malom út 1.)

Alperesi beavatkozó képviselője: Horváth és Társai Ügyvédi Iroda (ügyintéző:

ügyvéd, 1124 Budapest, Csörsz u. 49-51.)

A per tárgya: versenyfelügyeleti eljárásban hozott határozat bírósági felülvizsgálata

A felülvizsgálati kérelmet benyújtó felek: a II. rendű, a III. rendű, az V. rendű, a VI. rendű, a VII. rendű, a VIII. rendű, a IX. rendű, a XII. rendű felperesek és az alperes

A felülvizsgálni kért jogerős határozat: Fővárosi Törvényszék, mint másodfokú bíróság 2.Kf.650.018/2015/14. számú ítélete

Az elsőfokú bíróság határozata: Fővárosi Törvényszék, mint elsőfokú bíróság 2.K.31.793/2011/90. számú ítélete

Rendelkező rész

A Kúria

- a Fővárosi Törvényszék 2.Kf.650.018/2015/14. számú ítéletének felülvizsgálati kérelemmel nem támadott részét nem érinti, a jogerős ítéletet a felülvizsgálati kérelemmel támadott részei tekintetében a IX., XII. és a XIII. rendű felperesekre vonatkozó részében hatályában fenntartja, egyéb rendelkezései tekintetében hatályon kívül helyezi;
- az elsőfokú bíróság ítéletét a VIII. rendű felperesre vonatkozó rendelkezései tekintetében akként változtatja meg, hogy a VIII. rendű felperes esetében a jogsértés időtartama 2005 áprilistól 2008. ápriliséig terjedő időszakban állapítható meg, ezért a VIII. rendű felperessel szemben a jogsértésért kiszabott bírság összegét 180.000.000 (száznyolcvanmillió) forintra leszállítja, továbbá a VIII. rendű felperest terhelő kereseti részilleték összegét 852.600 (nyolcszázötvenkettőezer-hatszáz) forintra felemeli, az állam által viselendő kereseti részilleték összegét 47.400 (negyvenhétezer-négyszáz) forintra leszállítja;
- az elsőfokú ítéletet ezt meghaladóan helybenhagyja;
- a VII. rendű felperesnek az előzetes döntéshozatal kezdeményezése iránti kérelmét elutasítja;
- kötelezi a II., III., V., VI., VII., VIII. rendű felpereseket, hogy 15 napon belül fizessenek meg az alperes részére fejenként 150.000 (százötvenezer) forint másodfokú és 90.000 (kilencvenezer) forint felülvizsgálati eljárási költséget;
- kötelezi a IX. rendű felperest, hogy 15 napon belül fizessen meg az alperesnek 90.000 (kilencvenezer) forint felülvizsgálati eljárási költséget;
- kötelezi a XII. rendű felperest, hogy 15 napon belül fizessen meg az alperesnek 120.000 (százhuszezer) forint felülvizsgálati eljárási költséget;
- kötelezi az alperest, hogy 15 napon belül fizessen meg a XIII. rendű felperesnek 90.000 (kilencvenezer) forint felülvizsgálati perkoltséget;
- kötelezi a II., III., V., VII., VIII. rendű felpereseket, hogy fizessenek meg az államnak felhívásra fejenként 2.500.000 (kétfmillió-ötszázezer) forint fellebbezési és 3.500.000 (hárommillió-ötszázezer) forint felülvizsgálati eljárási illetéket;
- kötelezi a VI. rendű felperest, hogy fizessen meg az államnak felhívásra 1.250.000

Kfv.II.37.672/2015/28.

(egymillió-kétszázötvenezer) forint csatlakozó fellebbezési illetéket és 3.500.000 (hárommillió-ötszázezer) forint felülvizsgálati eljárási illetéket;

– kötelezi a IX. rendű felperest, hogy fizessen meg az államnak felhívásra 3.500.000 (hárommillió-ötszázezer) forint felülvizsgálati eljárási illetéket;

– kötelezi a XII. rendű felperest, hogy fizessen meg az államnak felhívásra 3.500.000 (hárommillió-ötszázezer) forint felülvizsgálati eljárási illetéket.

A le nem rótt 2.500.000 (kétfélmillió-ötszázezer) forint fellebbezési illetéket és 70.000 (hetvenezer) forint felülvizsgálati eljárási illetéket az állam viseli.

Az ítélet ellen felülvizsgálatnak nincs helye.

I n d o k o l á s

A felülvizsgálat alapjául szolgáló tényállás

- [1] Az alperes 2008. június 3-án versenyfelügyeleti eljárást indított az I-IX. rendű felperesekkel és az alperesi beavatkozóval szemben, amelyet 2008. július 3-án kiterjesztett a X-XIII. rendű felperesekre és a felperesi beavatkozóra is, mert a rendelkezésére álló információk szerint 2004-től több alkalommal, különböző helyszíneken folyó tárgyalásokon, két- és többoldali megállapodásokat kötöttek a magyarországi lisztpiac felosztásáról és a gabonaipari (jellemzően liszt) termékek esetében a minimálárak alkalmazásáról, a tervezett áremeléseikről. Az eljárás során több vállalkozás székhelyén előzetes értesítés nélküli helyszíni szemlét tartottak, amelynek során számos bizonyítékot – köztük határidőnaplókat, kézzel írt feljegyzéseket, lisztpiaci belső elemzést, emlékeztetőt, levelezéseket, e-maileket – foglaltak le. Emellett az alperes adatszolgáltatásra kötelezte az eljárás alá vontakat, továbbá ügyféli- és tanúmeghallgatásokat folytatott le; három tanút védett tanúként kezelt.
- [2] Az eljárás megindítását követően az alperesi beavatkozó jogsértést elismerő nyilatkozatot tett, ennek körében a kartell működésével, a találkozók időpontjával és résztvevőivel, valamint a találkozók tárgyával kapcsolatban is részletes adatokat szolgáltatott, amelyeket később a törvényes képviselői szóban megerősítettek, illetve kiegészítettek.
- [3] Az alperes a 2010. október 28. napján kelt, – a Vj-69/2008/539. számú határozatával módosított és a Vj-69/2008/564. számú határozatával kijavított – Vj-69/2008/538. számú határozatában (a továbbiakban együtt: határozat) – egyebek mellett – megállapította, hogy az I-X. rendű és a XII. rendű felperesek 2005 februárja és 2008 áprilisa között, az alperesi beavatkozó 2006 áprilisa és 2008 áprilisa között, valamint a felperesi beavatkozó 2005 februárja és 2007 vége között eltelt időszakban a gazdasági verseny korlátozását célzó egységes, folyamatos és összetett – megállapodás, illetve összehangolt magatartás formájában megnyilvánuló – jogsértést valósítottak meg, amikor egyeztették egymással egyes malmai búzaőrlemények árát, illetve árának változását, valamint egymás piacának meg nem támadására tett vállalásukkal egymás között felosztották a piacot.
- [4] Megállapította továbbá, hogy a XIII. rendű felperes a 2005. május 17-i találkozó kapcsán részt vett a gazdasági verseny korlátozását célzó, egyes malmai búzaőrlemények árát, illetve árának megváltozását egyeztető, valamint piacfelosztó megállapodásban.
- [5] A felperesek, a felperesi beavatkozó és az alperesi beavatkozó magatartásukkal megsértették a tisztességtelen piaci magatartás és a versenykorlátozás tilalmáról szóló 1996. évi LVII. törvény (a továbbiakban: Tpv.) 11. § (1) bekezdését, (2) bekezdés a) és d) pontjait, az Európai Unió működéséről szóló szerződés (a továbbiakban: EUMSZ) 101. cikk (1) bekezdés a) és c) pontjait, ezért őket különböző összegű bírság megfizetésére kötelezte.

- [6] A határozat indokolása szerint a rendelkezésre álló nyilatkozatok, tanúvallomások, irati bizonyítékok, illetve a gabonaszövetségi adatszolgáltatás értékelésével az alperes arra a következtetésre jutott, hogy a malmok évente több alkalommal – például az aratási időszak környékén, de decemberi találkozóra vonatkozó említés is ismert – szerveztek egymás közötti találkozókat, különböző budapesti és vidéki helyszíneken. Az egyeztetésen sorozatosan részt vett vállalkozások a jogsértés részeseinek minősültek, függetlenül attól, hogy országos és/vagy regionális szintű üléseken vettek részt, tekintettel arra, hogy az országos és a regionális találkozó a résztvevői kör bizonyos átfedésével egymást kiegészítő jelleggel működött és azonos célt szolgált. A bizonyítékok alapján egyes dátumokra konkrét információk álltak rendelkezésre, de más időpontokban is sor kerülhetett találkozókra, azonban, mivel a jogsértés egységes és folyamatos jellegének megállapítása szempontjából minden mozzanat teljes egészében történő feltárása nem szükséges, ezért ennek nem volt jelentősége. Az egyeztetések egyetlen átfogó tervbe illeszkedtek, a találkozók tárgya egyrészt áregyeztetés volt, másrészt az áremelések összehangolása. A BL-55-ös liszt ára volt a bázis, ehhez állították be a többi liszt árát. A találkozók az egyeztetések kiterjedtek a vevők felosztására is. A malmok közötti egymás piacának meg nem támadására irányuló megállapodások biztosították a piaci stabilizációt. Érintett piacként a malmi búzaörlemények piacát határozta meg, ezen belül az étkezési búzalisztek között meghatározó jelentőséggel bírónak a finomlisztet (BL-55 minőségű lisztet) tekintette, az érintett földrajzi piacot pedig Magyarország területként határozta meg. Az érintett piac pontosabb meghatározását a jogsértés jellege miatt nem tartotta indokoltnak. Mentésülésre nem látott lehetőséget sem a Tpv. 13. §-a és 17. §-a, sem az EUMSz 101. cikk (3) bekezdése alapján.
- [7] Az alperes a bírság kiszabása körében leszögezte, hogy az árörögzítéssel és piacfelosztó megállapodással megvalósuló magatartás a versenyjogi jogsértések legsúlyosabb formájának minősül, amely visszatartó erejű bírság kiszabását indokolja. Ugyanakkor figyelemmel volt arra, hogy a bizonyított versenykorlátozó cél mellett nem nyert bizonyítást a versenykorlátozó hatás. Valamennyi vállalkozás esetében figyelembe vette a jogsértéssel érintett utolsó teljes évnek a jogsértéssel érintett termékekből származó belföldi árbevételét (releváns forgalom). Értékelte a felróhatóságot, a jogsértő felek piaci helyzetét, a jogsértés időtartamát, a jogsértés elkövetésében való aktivitás mértékét, a jogsértésben betöltött szerepet. Részletesen feltárta az egyes eljárás alá vontaknál az enyhítő és súlyosbító körülményeket. Súlyosbító körülményként értékelte a kényszerítő jelleggel való fellépést, az aktív szerepet, a jogsértés ismétlődését. Az alperes korábban, a 2004. október 19. napján kelt Vj-74/2003/117. számú határozatában már elmarasztalta a piac meghatározó szereplőit – köztük az I., II., III., IV. rendű felpereseket, a VII. rendű felperes jogelődjét, a VIII., IX. rendű felpereseket – a Tpv. 11. §-ának megsértése miatt, mert az elmarasztalt vállalkozások 2002. évben a BL-55 és a BL-80 liszt minimálárának meghatározására, az ár emelésére, illetve a piacfelosztásra irányuló versenykorlátozó megállapodást kötöttek. Enyhítő körülményként vette figyelembe a piaci helyzetben időközben bekövetkezett változásokat, a vállalkozás súlyos pénzügyi helyzetét, piaci súlyának csökkenését, a kényszerítő jellegű fellépéssel szemben a korlátozott választási lehetőséget, a XIII. rendű felperes esetében a jogsértés egyetlen alkalommal történő bizonyítottságát. A bírság arányosságánál a jogsértés súlya mellett figyelembe vette a vállalkozások pénzügyi helyzetét is. Az I., III., IV., V., X. rendű felpereseknek részletfizetést engedélyezett. Az alperesi beavatkozóval szemben a jogsértés vonatkozásában tett részletes beismerő és feltárási nyilatkozatára tekintettel az engedékenységi közleményre tekintettel bírság kiszabását nem tartotta indokoltnak.
- [8] Kifejtette, hogy az eljárási kifogásokat miért nem találta alaposnak. A határozat 1. számú mellékletében részletesen felsorolta a vizsgált magatartással kapcsolatban rendelkezésre álló bizonyítékokat.

A kereseti kérelem és az alperes védekezése

- [9] A felperesek az alperesi határozat bírósági felülvizsgálata iránt benyújtott keresetükben vitatták a jogsértés elkövetését, kérték a terhükre kiszabott bírság mellőzését, de legalább annak mérséklését. Keresetükben anyagi és eljárási jogszabálysértésekre hivatkoztak, állították, hogy a jogsértés elkövetésére az engedékenységet kérő alperesi beavatkozó nyilatkozatán kívül nincs bizonyíték.
- [10] Az alperes a határozatában foglaltakat fenntartva a keresetek elutasítását kérte.
- [11] A felperesi beavatkozó érdemi előadást nem tett, az alperesi beavatkozó az alperes álláspontját osztotta.

Az elsőfokú ítélet

- [12] Az elsőfokú bíróság ítéletével az I., IV. és IX. rendű felperesek keresetét teljes egészében elutasította.
- [13] Az alperes határozatát részben, a XIII. rendű felperessel szemben kiszabott bírság tekintetében hatályon kívül helyezte és e körben az alperest új eljárásra kötelezte.
- [14] A bíróság az alperes határozatát egyebekben az alábbiak szerint változtatta meg: az egységes és folyamatos jogsértés időtartamát a II.-III., V.-VIII., X. és XII. rendű felperesek vonatkozásában rövidebb időtartamban – a II. rendű felperes esetében 2006 áprilistól 2008 áprilisáig, a III., VI. rendű felperesek vonatkozásában 2005 áprilistól 2008. áprilisig, az V. rendű felperes esetében 2006. szeptembertől 2008 áprilisáig, a VII. rendű felperesre nézve 2005. nyár közepétől 2008 áprilisig, a VIII. rendű felperes esetében 2005. májustól 2008 áprilisig, a X. és XII. rendű felperesek esetében 2005. februártól 2008. februárig – határozta meg, erre tekintettel, figyelembe véve az alperesi bírságkiszabás belső arányát, a bírságtételeket a jogsértés időtartamának csökkenése arányában leszállította. Ezt meghaladóan az érintett felperesek keresetét elutasította.
- [15] Az elsőfokú bíróság elsőként az eljárási jogsértéseket vizsgálva kifejtette, hogy azok részben irrelevánsak, részben alaptalanok. Az ügyintézési határidő meghosszabbítását az ügy összetettsége egyértelműen indokolta. A felek védekezéshez való joga nem sérült, mert az eljárás során a jogait gyakorolhatták. Az előzetes álláspont a Tpv. 73. § (1) bekezdésében foglaltaknak megfelelt, abból megállapítható volt, hogy az alperes mely vállalkozásokkal szemben, milyen tényállás alapján, milyen jogsértést kíván megállapítani. Az előzetes álláspontra a felperesek észrevételeket tehettek, az észrevételeket az alperes határozatában értékelte. A védett tanúk meghallgatására a közigazgatási hatósági eljárás és szolgáltatás általános szabályairól szóló 2004. évi CXL. törvény (a továbbiakban: Ket.) 54. § (4) és (5) bekezdéseiben foglaltak szerint került sor, ennek a jogintézménynek az alkalmazása nem érintette a felperesek védekezéshez való jogát. Leszögezte, hogy a Vj-74/2003. számú, a perben résztvevő egyes felperesekkel szemben hozott korábbi marasztaló alperesi határozat tényként és nem preconcepcióként került a határozatban rögzítésre, amelytől függetlenül került sor a konkrét ügyben feltárt bizonyítékok értékelésére. A Ket. 2. § (1) és (2) bekezdései alapján kifejtette, hogy az egyenlő bánásmód követelményét nem érinti, ha az alperes nem indít valamennyi, a 2005. május 17-i találkozóval kapcsolatban érintett vállalkozással szemben eljárást. Nem tartotta ügydöntő jelentőségűnek azt, hogy az alperesi beavatkozó képviseletében eljáró Cs. A. és B. Cs. olyan időszakra vonatkozóan is tettek nyilatkozatot, amikor a II. rendű felperes alkalmazásában álltak. Rámutatott arra, hogy valamely természetes személy és jogi személy vállalkozás tudomása nem határolható el élesen egymástól, amennyiben a tudás a vállalkozás gazdasági tevékenységéhez kapcsolódik.
- [16] Az elsőfokú bíróság szerint az alperes a Ket. 50. § (1) bekezdése értelmében a tényállást a

Kfv.II.37.672/2015/28.

szükséges körben feltárta, az 50. § (6) bekezdése alapján az eljárás során beszerzett bizonyítékokat okszerűen értékelve állapította meg, hogy a felperesek – a XIII. rendű felperes kivételével – a gazdasági verseny korlátozását célzó egységes, folyamatos és komplex jogsértést követtek el, egyeztették egymás között az egyes malmi búzaőrlemények árát, illetve árának változását, valamint egymás piacának meg nem támadására tett vállalásukkal felosztották egymás között a piacot. A XIII. rendű felperes kivételével a felperesek egymással a kapcsolatot kifejezetten a megállapodások, illetve az összehangolt magatartás tanúsítása végett vették fel. Kifejtette a bíróság, hogy az egységes jogsértésnek nem előfeltétele az érintett vállalkozások közös szándékának a bizonyítása az európai kartellügyek gyakorlata (a T-110/07. számú Siemens AG kontra Európai Bizottság ügyben hozott ítélet 246. pontja) értelmében. A találkozók folyamatosságát a bizonyítékok alátámasztották. A jogsértő magatartás folyamatos tanúsítását – a bíróság álláspontja szerint – ugyanis nem zárja ki az a körülmény, hogy egyes vállalkozások részvétele nem minden találkozón bizonyított, ha a különböző magatartások azonos célt szolgálnak és ekként egymással összefüggnek. Kifejtette a bíróság, hogy a felperesek a perben olyan releváns új tény, bizonyítékot nem szolgáltatottak, amely a megállapított tényállástól lényeges vonatkozásban eltérő tényállás megállapítását eredményezte volna.

[17] Az elsőfokú bíróság a bizonyítékok értékelése körében kifejtette, hogy önmagában az a körülmény, hogy az alperesi beavatkozó a felperesek versenytársa, és nyilatkozatát az engedékenységi kérelme elfogadásának reményében tette, még nem jelenti azt, hogy nyilatkozata, adatszolgáltatása releváns bizonyítékként nem lenne értékelhető (e körben utalt a T-110/07. számú, Siemens AG kontra Európai Bizottság ügyben hozott ítélet 54. pontjára). Az adatszolgáltatás ugyanis nem áll ellentétben az 1. számú védett tanú előadásával, hiszen az alperesi beavatkozó csak 2006 áprilisában kapcsolódott be az egyeztetésekbe. Álláspontja szerint az alperes nem köteles figyelmen kívül hagyni az olyan bizonyítékot, amelynek adattartalmát nem minden vonatkozásban értékeli. A védett tanú vallomásával kapcsolatos kifogásokkal szemben megállapította, hogy a védett tanú eljárási jogai és kötelezettségei azonosak a nem védett tanú jogaival és kötelezettségeivel. A védett tanú vallomásainak tartalma nem volt kétséges, az egyes védett tanú alperesi beavatkozóhoz való kötődése vagy ennek hiánya az ügy érdemét sem eljárásjogi, sem anyagi jogi szempontból nem érinthette, a védett tanú személyét a felperesek nem ismerhették. Megjegyezte, hogy a védett tanú az érintett találkozókra személyesen részt vettek, így az ott elhangzottakról közvetlen tudomással bírtak. Vallomásaik ezért bizonyítékként felhasználhatók voltak, azokat az alperes által feltárt egyéb bizonyítékokkal egybevetve kellett értékelni. Cs. L. tanúvallomásával kapcsolatban megállapította, hogy a személyéhez köthető határidőnapló és az ő vallomása külön-külön és együtt is közvetlen bizonyítéknak minősül, azok bizonyító ereje a vallomástételkor az alperesi beavatkozóhoz fűződő esetleges érdekeltsége okán nem volt kizárható, mert a tanú a naplóbejegyzések keletkezésének idején más vállalkozásoknál dolgozott, a találkozókra személyesen részt vett. Rámutatott a bíróság, hogy az egyes bizonyítékoknak, illetve a bizonyítékok számosságának sem a Ket., sem a Polgári perrendtartásról szóló 1952. évi III. törvény (a továbbiakban: Pp.) alapján nincsen előre meghatározott bizonyító ereje, az egyes bizonyítékokat minden esetben körültekintően kell értékelni, de nem kizárt csupán egyetlen tanú vallomására alapítani a jogsértést.

[18] Az elsőfokú bíróság álláspontja szerint az alperes a határozatának 118-123. pontjaiban foglaltakat az ott hivatkozott irati és egyéb bizonyítékokkal megfelelően alátámasztotta, bizonyított a megállapodások tárgya, azok versenykorlátozó jellege, célja. A BL-55 minőségű ömlesztett, illetve csomagolt finomliszt minimálára jelentette az egyeztetések alapját, az ömlesztett finomliszt árából a csomagolt finomliszt és a melléktermékek ára is meghatározható volt. Az éves szerződéskötésekre vonatkozó hivatkozás tekintetében az

alperes iratszerűen hivatkozott a kiskereskedelmi láncok adatszolgáltatásaira, amelyekből – a felperesek állításával ellentétben – az következett, hogy az év közbeni áremelés bevett jelenség volt. Megítélése szerint az alperes iratszerű, logikailag helyes megállapításokat tett a „status quo” tekintetében is, azaz bizonyította, hogy a felperesek megállapodása kiterjedt az egymás piacának meg nem támadására is.

- [19] Az elsőfokú bíróság a találkozók megtartását és az azokon való résztvevők körét az alperessel egyezően – a határozat 125. pontjában megjelölt bizonyítékokra utalással – állapította meg. Leszögezte továbbá, hogy az alperes megfelelően bemutatta a malmi búzaörlemények piacának jellemzőit, az e körben felhozott ellenérveket nem tartotta relevánsnak, mert a megállapított jogsértésre tekintettel a piaci hatás bizonyítása nem volt szükséges, ahogy nem volt jelentősége a felek piaci részesedésének, illetve az érintett piac részletes meghatározásának sem.
- [20] Az alperes – a XIII. rendű felperest érintő megállapítások kivételével – okszerűen, az egyes bizonyítékokat összességükben, a Ket. 50. § (6) bekezdése szerint értékelve jutott arra a következtetésre, hogy a felperesek az alperes által felsorolt találkozókban azonos cél, azaz a malmi búzaörlemények árának változtatása, az áremelés végrehajtása és a piac meg nem támadása érdekében szerveződtek. Egymással a kapcsolatot kifejezetten megállapodások, illetve összehangolt magatartás tanúsítása végett vették fel. Az egyeztetések tárgya, a szerveződés struktúrája, vagyis az országos, illetve a regionális szint, továbbá az azokon való résztvevők nagymértékű azonossága, a szervezés rendje és megvalósítása megfelelően bizonyítja a jogsértés egységességét. Az egységes jogsértés megállapításának ugyanis nem előfeltétele az érintett vállalkozások közös szándékának bizonyítása. A találkozók folyamatosságára az 1. és a 2. számú védett tanú, Cs. L., B. L., Cs. A. és B. M. is nyilatkozott, de erre nézve releváns bizonyíték az I. rendű felperesnél készült lisztpiaci belső elemzés is, továbbá a 2006. február 28-i értekezlet emlékeztetője, L.-né 2007/2008. jegyzetfüzete, S. G. e-mailje, és V. I. feljegyzése. Érvelése szerint az egységes cél érdekében folytatott versenykorlátozó megállapodás, összehangolt magatartás folyamatos tanúsítását nem zárja ki az, hogy egyes vállalkozások részvétele minden egyes, a jogsértés részét képező találkozón nem bizonyított, amennyiben a különböző magatartások azonos célt szolgálnak és ekként egymással összefüggenek. Az alperes által is megjelölt irati bizonyítékok kétségtelenül arra utalnak, hogy az árazással kapcsolatos álláspontok versenytárs vállalkozásokkal történő megosztása történt. Nyomatékkal emelte ki, hogy a felperesek olyan releváns, a közigazgatási eljárásban nem hivatkozott és az alperes által a határozatban nem nevesített új tény, bizonyítékot a perben nem szolgáltatottak, amely alapján az alperes által megállapított tényállástól lényeges vonatkozásban eltérő tényállás volna megállapítható. Mindezek alapján a felperesek – kivéve a XIII. rendű felperest – egységes, folyamatos és összetett jogsértést valósítottak meg.
- [21] Megállapította továbbá az elsőfokú bíróság, hogy az alperes alaptalanul, hiányos tényállás alapján határozta meg a jogsértés kezdő és végső időpontját azokban az esetekben, amikor valamely, a határozat 125. pontjában felsorolt találkozón való részvétel nem nyert bizonyítást. Kiemelte, hogy az egységes, folyamatos, komplex jogsértés kezdő időpontja konkrét, az adott felperesre vonatkozó jogsértő magatartás bizonyítottsága hiányában más, az egységes célt és folyamatosságot egyébként igazoló közvetlen és/vagy közvetett bizonyítékok alapján is csak abban az esetben állapítható meg korábbi időszakra, amennyiben e korábbi időszak tekintetében létezik bármilyen bizonyíték a jogsértésben való részvételre az adott vállalkozás vonatkozásában. E kritérium azért elengedhetetlen – mutatott rá az elsőfokú bíróság –, mert amíg az első részvételt követő további találkozókban való részvétel, illetve egyes találkozókban való részvétel hiánya a jogsértés egységességét és folyamatosságát alátámasztó egyéb, az adott vállalkozásra nem, de a jogellenes szerveződés egészére vonatkozó

Kfv.II.37.672/2015/28.

bizonyítékok alapján okszerűen megállapítható, addig annak alperes általi bizonyítása, hogy a vállalkozás mikor kapcsolódott be a többoldalú versenykorlátozó mechanizmusba, nem ítélt meg a szerveződésben való tényleges részvételt kifejező bizonyíték hiányában. Ebből következően, amennyiben a 2008. április 10-i egyeztetésen való részvétel tekintetében valamely felperes vonatkozásában nincs bizonyíték, úgy a jogsértésben való részvétel végső időpontja is csak azon legutolsó találkozó időpontja lehet, amelyen az érintett vállalkozás bizonyítottan részt vett.

[22] Erre figyelemmel a II., III., V., VI., VII., VIII., X. és XII. rendű felperesek vonatkozásában a jogsértés megállapítására alappal csak az első olyan találkozótól kezdődően kerülhet sor, amelyen részt vettek vagy arról legalább bizonyíthatóan tudomással bírtak. Erre figyelemmel esetükben a határozatban foglaltaktól eltérően állapította meg a versenykorlátozást célzó egységes, folyamatos és összetett jogsértés időtartamát. Megjegyezte, hogy nem tekinthető a jogsértés folyamatosságát kizáró körülménynek az, hogy bizonyos felperesek nem vettek részt minden találkozón, illetve a következő találkozón való részvételükre bizonyítottan csak hosszabb idő elteltével került sor.

[23] A bírságkiszabást érintően a bíróság rámutatott, hogy a jogsértés az ömlesztett és a kiserelt finomlisztkekre, valamint a liszten kívüli őrlményekre is kiterjedt, ezért a termékek mindegyikét figyelembe kellett venni a jogsértéssel érintett utolsó teljes év forgalmánál. Hangsúlyozta, hogy a Tptv. 78. § (3) bekezdése alapján a verseny veszélyeztetettségének fokát is figyelembe kell venni, ennek körében a jogsértés súlyosságát is vizsgálni kell. A Tptv. 11.§-ába ütköző magatartások önmagukban is súlyos jogsértésnek minősülnek, amelyet a jelen esetben más jellemzők, így az egységesség és a folyamatosság is befolyásolt. Rögzítette, hogy az alperes az általa megállapított jogsértés, azaz a versenyt korlátozó célzat miatt alkalmazta a jogkövetkezményeket, és nem a jogsértés hatása miatt. A határozatban részletesen kifejtett érvek miatt megalapozatlannak ítélte az egyes vállalkozások jogsértésben betöltött szerepét illető kifogásokat, emellett okszerűnek ítélte a VII. rendű felperesnél az aktív szerep súlyosító körülményként való figyelembevételét. A felróhatóságot a találkozókra való részvétel már igazolta, amelyet nem érintett az, hogy a XIII. rendű felperes vonatkozásában a piacfelosztással kapcsolatos jogsértés nem volt megállapítható. A jogkövető magatartás valamennyi vállalkozással szemben elvárható, ezért a jogsértés ismétlődésének hiányát enyhítő körülményként értékelni nem lehet. Megítélése szerint a jogelőd társasággal szemben a korábbi versenyfelügyeleti eljárásban megállapított jogsértés figyelembe vehető a jogutód terhére. A malomipar nehéz helyzetét az alperes megfelelően értékelte, ez további bírságcsökkentő körülményként nem értékelhető. Az egyes felperesek esetében kiszabott bírság mérlegelési szempontjait az alperes a határozatában megfelelően rögzítette, mérlegelése megfelelt a Pp. 339/B. §-ában megfogalmazott követelményeknek. Egyebekben utalt arra, hogy az egyik pertárs a másik pertárral szemben kiszabott bírság összegének vitatására nem rendelkezik keresetjogi joggal. A részletfizetési kérelmek elbírálásával kapcsolatban hangsúlyozta, hogy erről az alperes a Ket. 74. §-a szerint diszkrecionális jogkörben döntött, ezért ennek felülmérlegelésére a perben nincs lehetőség.

[24] Mindezek mellett leszögezte, hogy miután a jogsértés időtartama magának a jogsértésnek is immanens jellemzője, ezért azoknál a felpereseknél, akiknél a jogsértés időtartama megváltoztatásra került, lehetőség volt a bírság csökkentésére még akkor is, ha egyes esetekben az alperes a jogsértés időtartamát a bírságkiszabás körében külön nem értékelte. Ennek megfelelően az érintett felpereseknél a bírság összegét ugyanolyan arányban mérsékelte, mint amilyen arányban a jogsértés időtartamát csökkentette a határozatban megállapított időtartamhoz képest. Ezekhez igazodóan rendelkezett – az időtartamot és a belső arányt nem érintve – a részletfizetésről is.

[25] Mindezeket túl a XIII. rendű felperes vonatkozásában a bíróság azt állapította meg, hogy a

Kfv.II.37.672/2015/28.

XIII. rendű felperesnek csak egyetlen, a 2005. május 17-i regionális találkozón való részvételét lehetett bizonyítani, nem volt olyan további bizonyíték, amely az egységes és folyamatos jogsértésben való részvételét igazolta volna, tekintettel arra is, hogy az országos találkozók egyikén sem volt jelen. A 2005. május 7-i találkozón az egyes malmi búzaőrlemények árának, illetve árváltoztatásának egyeztetését célzó versenykorlátozó megállapodás történt, de a piacfelosztásra irányuló egyeztetés nem volt bizonyított, ezért ez a jogsértés a XIII. rendű felperessel szemben nem volt megállapítható.

- [26] A XIII. rendű felperes vonatkozásában az elsőfokú bíróság továbbá azt állapította meg, hogy a megváltoztatott jogsértéshez igazodó jogkövetkezmény megváltoztatására – a 2005. évi releváns forgalomra vonatkozó adat hiányában – nem volt lehetőség, ezért a határozat e rendelkezését hatályon kívül helyezte és kizárólag ebben a körben az alperest új eljárásra kötelezte azzal, hogy a releváns árbevételi adatok alapján kell ismételtén döntenie a jogkövetkezményről arra is figyelemmel, hogy a XIII. rendű felperes piacfelosztó megállapodásban nem vett részt.

A másodfokú ítélet

- [27] Az elsőfokú ítélet ellen a II., III., IV., V., VII., VIII., IX., X., és XII. rendű felperesek, az alperes éltek fellebbezéssel, az I., VI. és XIII. rendű felperesek csatlakozó fellebbezést nyújtottak be.
- [28] A másodfokú bíróság megismételt eljárásban hozott ítéletében az alperes fellebbezését részben alaposnak, részben alaptalannak, a felperesek fellebbezését, illetve csatlakozó fellebbezését alaptalannak találta, ezért az elsőfokú bíróság ítéletének fellebbezéssel nem támadott rendelkezéseit nem érintve, a fellebbezéssel támadott rendelkezéseit részben megváltoztatta, és a II., III., V., VI., VII., VIII., X. és XII. rendű felperesek keresetét a fennmaradó részében is elutasította, egyebekben az elsőfokú bíróság ítéletét helybenhagyta.
- [29] Hangsúlyozta, hogy az elsőfokú bíróság alapvetően helyesen tárta fel a jogvita eldöntéséhez szükséges tényállást, és abból helytállóan jutott arra a következtetésre, hogy a felperesek a gazdasági verseny korlátozását célzó egységes, folyamatos és összetett jogsértést valósítottak meg, továbbá azt is helytállóan állapította meg, hogy a XIII. rendű felperes piacfelosztó kartellben való részvétele nem bizonyított. Utalt arra, hogy a felperesek nem jelöltek meg olyan tény, körülményt, nem hivatkoztak olyan jogi érvre vagy bizonyítékra, amely az elsőfokú ítélet számukra kedvező megváltoztatását eredményezhette volna.
- [30] Az eljárási kifogások kapcsán a másodfokú bíróság rámutatott, hogy az ügyintézési határidő túllépése nem minősül a Pp. 339. § (1) bekezdése értelmében az ügy érdemére is kiható eljárási szabálysértésnek. Az ügyintézési határidőt törvény állapítja meg, annak túllépéséhez – a hivatalból indított eljárások tekintetében – a Tpvt. jogkövetkezményt nem ír elő, különösen nem szünteti meg az alperes eljárási- és döntéshozatali kötelezettségét, és nem mentesíti a jogsértőket a felelősség viselése alól.
- [31] Az Emberi Jogok Európai Egyezményének (a továbbiakban: EJE) 6. cikk (1) bekezdése kapcsán kifejtette, hogy a tisztességes tárgyaláshoz való jog csak konkrét anyagi és eljárási szabályokon, az azokban biztosított garanciális rendelkezéseken keresztül érvényesülhet. Ennélfogva önmagában e jog megsértésére, illetve ezzel összefüggésben az Európai Bíróság gyakorlatára való utalás nem elegendő érvelés. A védekezéshez való jog sérelmére sem elég általánosságban hivatkozni, a jogsértést állító félnek kell igazolnia, hogy a konkrét esetben milyen módon, milyen okból sérült a joga, illetve neki kell feltárnia azt az ok-okozati összefüggést, amely a védekezéshez való joga megsértése és a döntés érdeme között fennáll. Tényszerű hivatkozás azonban nem volt, a pusztá állítás nem elégséges a jogsértés megállapításához.
- [32] Kifejtette, hogy a felperesek önálló piaci szereplők, az alperesi határozat az egyes

Kfv.II.37.672/2015/28.

vállalkozásokat külön-külön marasztalta, akik saját elhatározásukból, szabad döntésük alapján kérhették a határozat bírósági felülvizsgálatát. Ennélfogva közöttük a Pp. 51. § a) pontjában szabályozott egységes pertársaság nem áll fenn, perbeli cselekményeik, előadásaik ezért közvetlenül nem hatnak ki egymásra.

[33] Ugyanakkor kifejtette azt is a másodfokú bíróság, hogy az elsőfokú bíróság ítéletének fellebbezéssel nem támadott rendelkezései jogerőre emelkedtek. Ezáltal jogerőssé vált az, hogy a malmi búzaörlemények árára, árváltozására, valamint a status quo fenntartása érdekében – ha az alperesi megállapítástól eltérő időtartamban is – piacfelosztásra irányuló egységes, folyamatos és komplex jogsértés valósult meg. A jogerőre emelkedett megállapítás köti a másodfokú bíróságot. Kartellezni egyedül nem lehet, a versenytárs jogsértő magatartása – az egyéb bizonyítékkal együtt – igazolja a többiek jogsértését is. Az I. rendű felperes fellebbezésének hiányában a határozatban megállapított teljes időszakra vonatkozóan, míg a VI. rendű felperes fellebbezésének hiányában, tekintetében az elsőfokú ítélet szerinti időre vonatkozóan kétségtől megállapítható és ekként értékelendő az egységes, folyamatos és komplex kartell jogsértés. Ez okból sem volt lehetőség a felperesi fellebbezések kedvező elbírálására.

[34] Hangsúlyozta a másodfokú bíróság, hogy a Tptv. célja a gazdasági verseny tisztaságának védelme, a verseny szabadságának biztosítása. A Tptv. 11. §-a határozza meg a versenyjog által tilalmazott magatartásokat. E szerint a jogsértés megállapításához nem feltétlenül szükséges a verseny torzításának vagy kizárásának, azaz a jogsértő megállapodás hatásának a bekövetkezése; az ezt célzó vagy erre alkalmas együttműködés már önmagában jogsértő. A Tptv. 11. § (1) bekezdése szerinti egyértelmű megfogalmazás alapján tehát elegendő a jogsértő cél vagy a jogsértésre való alkalmasság bizonyítása is, ezért az alperesnek nem kell feltétlenül a konkrét hatást vizsgálnia, illetve a jogsértő magatartás piacra gyakorolt káros hatását igazolnia. Jelen esetben az alperes kizárólag a célzat alapján állapította meg a jogsértést, ezért a piaci hatás elmaradása, illetve a piaci hatás részletes vizsgálatának hiánya önmagában még nem cáfolja a versenyjogsértés elkövetését.

[35] Az érintett piac meghatározásának elsődleges szerepe az – mutatott rá a másodfokú bíróság –, hogy megállapítható-e a versenykorlátozás csekély jelentősége. Amint arra a Legfelsőbb Bíróság több eseti döntésében is utalt (pl. Kfv.IV.37.258/2009/8., Kfv.IV.37.236/2009/11.), az ármeghatározó, illetve piacfelosztó kartell esetén sem a piaci részesedés megállapításának, sem magának az érintett piac meghatározásának nincs különösebb relevanciája. Mivel jelen esetben éppen ilyen versenyjogsértések valósultak meg, ezért teljesen pontos, mindenre kiterjedő piacmeghatározásra nem volt szükség.

[36] Hangsúlyozta, hogy a hatóságnak – a Ket. 50. § (1) bekezdése alapján – csak a döntéshez szükséges mértékben kell a tényállást tisztáznia. A tényállás kereteit, a megállapítandó tények körét mindig a konkrét ügyben, az adott helyzetre vonatkozó jogszabályi rendelkezések figyelembe vételével kell meghatározni. Csak azokat a jogi jelentőséggel bíró tényeket, körülményeket, adatokat kell számba venni, azokat viszont maradéktalanul és a valóságnak megfelelően, amelyek a megalapozott döntés érdekében szükségesek. Az alperes e kötelezettségének eleget tett, az általa feltárt tényeket egyik felperes sem cáfolta, még a fellebbezésekben sem jelöltek meg olyan tényállási elemet, amelyet az alperes nem vagy nem megfelelően derített volna fel. A tényállás tisztázásával kapcsolatos felperesi érvelések ténylegesen a feltárt tények, bizonyítékok értékelésére vonatkoztak, azok újraértékelésének szándékával. Érveléseik azonban a másodfokú eljárásban sem fogtak helyt.

[37] A Tptv. 11. §-ába ütköző összehangolt magatartás az alperes által szankcionálandó, ezért az abban részes felek rendszerint igyekeznek azt titokban tartani. A kartellezésről általában nem kötnek írásbeli megállapodást, azt nem szokták végrehajtható okiratba foglalni, hiszen mindnyájuknak az az érdeke, hogy a jogsértés rejtve maradjon. Éppen ezért a kartelljogsértések esetében általában nem áll rendelkezésre egyetlen, mindent eldöntő,

egyértelmű, közvetlen bizonyíték, objektív, külső személy vallomása. A bizonyítás is az alperes feladata, amelyet a szabad bizonyítás elvének szem előtt tartásával kell lefolytatnia. Sem a Tptv., sem a Ket. nem ír elő kötött bizonyítást, ami azt jelenti, hogy az alperes a közigazgatási hatósági eljárás során minden olyan bizonyítékot felhasználhat, amely alkalmas a valóságnak megfelelő tényállás megállapítására. Törvény alapján az egyes bizonyítékok között – bizonyító erejük, súlyuk szerint – sorrendiség nincs. Annak sincs jelentősége, hogy közvetlen vagy közvetett bizonyíték kerül felhasználásra, értékelésre a tényállás megállapítása során. A tanúvallomások, ügyfélnyilatkozatok, elektronikus levelek, de a különböző feljegyzések, naplóbejegyzések, belső felhasználásra szánt elemzések, jegyzetek, illetve azok egyes részei éppen olyan bizonyító erővel bírhatnak, mint a közvetlen írásbeli bizonyítékok, vagyis az ilyen, látszólag semmitmondó, összefüggéstelen, érthetetlennek tűnő szövegrészek is alkalmasak lehetnek a tényállás megállapítására. Ha a tényállás közvetett bizonyítékokon alapul, a következtetéseknek nagyobb szerep jut a jogsértés megállapításánál, de önmagában erre hivatkozással nem lehet állítani, hogy a tényállás csak vélelmezett lenne, feltételezéseken alapulna. A versenyjogsértés alátámasztása az alperes feladata, a feltárt egyes bizonyítékok logikai láncba fűzésével és az azokból levont okszerű következtetéssel – egyetlen, mindent elsöprő, közvetlen dokumentum hiányában is – megfelelően igazolhatja a jogsértés elkövetését.

[38] A peres felek nem vitatták, hogy az egységes és folyamatos jogsértés akkor állapítható meg, ha az egységes cél, az átfogó terv és a folyamatos magatartás együttesen fennáll. Ez esetben nem egyenként, külön-külön kell a versenyjogsértő magatartásokat értékelni, hanem összességükben és összefüggésükben kell vizsgálni az egyes cselekmények időbeli és tartalmi összefüggéseit. Az egységes és folyamatos jogsértés esetén nem feltétel, hogy minden vállalkozás azonosan vegyen részt a közös cél megvalósításában, azt kell alátámasztani, hogy a folyamatos magatartás egy átfogó, egységes tervnek a részeként valósult meg, az érintett vállalkozások a közös cél érdekében működtek együtt. Az ilyen jogsértés egy magatartásnak minősül, ezért nem kell azt igazolni, hogy minden részes vállalkozás minden jogsértő cselekménynél aktív részes volt, és nem szükséges minden vállalkozásra, a vizsgált időszak minden pillanatára pontosan minősíteni az egyes cselekményeket, azok jogsértő jellegét. Az azonos cél megvalósítását szolgáló folyamatos magatartást kell igazolni; a résztvevő vállalkozások komplex jogsértésben való részvétele eltérő formát ölthet, sőt a jogsértés megállapításához a jogsértésben való passzív részvétel is elegendő lehet.

[39] A 30/2014. (IX.30.) AB határozatra (a továbbiakban: AB határozat) utalással kifejtette a másodfokú bíróság, hogy a hatóságnak kell a jogsértést bizonyítania, és bármilyen kétség is merül fel a bizonyítás tekintetében, azt a vállalkozás javára kell értékelni. Ha azonban az eljárás alá vont a bizonyítékokkal kapcsolatos álláspontját kifejthette, azt kifogásolhatta, a hatóság pedig megfelelően megindokolt döntést hozott, akkor az EJEE 6. cikkének megsértése nem állapítható meg. Az AB határozatból az is kitűnik, hogy nem elegendő hivatkozás a megállapított jogsértéssel szemben az, hogy lehetnek olyan körülmények, amelyek a bizonyítékok bizonyító erejének befolyásolására alkalmasak lehetnek. Amikor a versenyhatóság a versenyszabályok megsértését azon feltételezésből kiindulva állapítja meg, hogy a tényállás nem magyarázható mással, mint a versenyellenes magatartás fennállásával, akkor meg kell semmisíteni a határozatot, ha a vállalkozások olyan érvelést terjesztenek elő, amely a hatóság által megállapított tényállást más megvilágításba helyezi, és így lehetővé teszi, hogy a közigazgatási szerv által a jogsértés fennállásának megállapításakor kialakított magyarázatot más hihető magyarázattal lehessen felváltani. Az Alkotmánybíróság határozatából, és az abban részletesen bemutatott uniós joggyakorlatból azonban még távolról sem lehet következtetni arra, hogy a versenyügyekben ne érvényesülne a szabad bizonyítás elve, közvetett bizonyítékok ne alapozhatnák meg a tényállást, továbbá, hogy egységes és

folyamatos, komplex jogsértés esetén ne összességükben és összefüggéseikben kellene a bizonyítékokat értékelni, hanem vállalkozásonként, eljárási cselekményenként külön-külön kellene egyfajta önmagában is versenyjogsértő magatartást igazolnia a hatóságnak.

- [40] A jogsértés szempontjából közömbös a résztvevők tudatossága, ilyen tényállási elemet a Tpv. 11. §-a nem tartalmaz. Ennélfogva nincs jelentősége annak, hogy az egyes felperesek milyen célból vettek részt az egyeztetéseken, és nem értékelhető az sem, hogy volt-e szándékuk a verseny korlátozása vagy sem. A passzív magatartás a jogsértés megállapítása alól nem mentesít, pusztán a jelenlét, az elhangzott információ befogadása már kifejezi a többiekkel való együttműködést, azaz a jogsértésben való részvételt. Az egységes, folyamatos, komplex jogsértés megvalósulhat úgy is, hogy az egyes vállalkozások nem vesznek részt valamennyi ülésen, az alkalmoszerű távolmaradás önmagában még nem igazolja a jogsértésben való részvétel hiányát, a találkozók ugyanis az egységes egészként megítélendő magatartásnak csupán részelemei.

- [41] A felperesek lényegében az egyértelmű, teljes körű, közvetlen, írásbeli bizonyítékok hiányára és arra hivatkozással kérték a feltárt bizonyítékok újraértékelését, hogy az alperesi beavatkozótól származó bizonyítékok, továbbá a védett tanúk vallomásai – eltérő érdekeltség, illetve elfogultság okán – megkérdőjelezhetők. Szó nincs arról, hogy az alperes a döntését kizárólag a felperesekkel ellentétes érdekű nyilatkozatokra, vallomásokra, ilyen személyektől származó bizonyítékokra alapozta volna, bár kétségtelen, hogy e bizonyítékok nagy mértékben hozzájárultak a tényállás megállapításához. Ezeknek a bizonyítékoknak a tartalmát a különféle egyéb bizonyítékok, iratok, adatszolgáltatások megerősítették. A határozat VIII.3.1. pontja részletesen felsorolja a beszerzett bizonyítékokat és azok értékelését, a 220. ponttól a 249. pontig külön-külön taglalja az irati bizonyítékok, a tanúvallomások, a védett tanúk vallomásainak és az ügyfelek nyilatkozatainak értékelését, a 252. ponttól a 298. pontig pedig körültekintően bemutatja a jogsértés egységes és folyamatos jellegét alátámasztó körülményeket. Ezen kívül a határozat 1. számú melléklete mintegy ötven oldalon keresztül részletezi a jogsértés egyes elemeit alátámasztó bizonyítékokat. Ezek együttese megfelelően igazolja az egységes, folyamatos, komplex jogsértés elkövetését. A bíróság a fentiekben rámutatott arra, hogy a jogsértés komplex jellege folytán nem kell minden egyes jogsértő rész-cselekményt bizonyítani, és nem szükséges minden egyes jogsértő cselekményben valamennyi vállalkozás részvételének igazolása sem.

- [42] A másodfokú bíróság előadta, hogy a felperesek a fellebbezésükben is csak megismételték a korábban már előadottakat, a velük szemben felhozott bizonyítékok cáfolatára alkalmas érvet, indokot, különösen pedig bizonyítékokat nem tártak fel. A felperesek a per során végig csak állították, hogy a jogsértésben nem vettek részt, a tagadásuk azonban önmagában nem teremti meg az engedékenységi kérelmezőtől származó bizonyítékok valótlanságát. Kifogásolták B. Cs. és Cs. A. ügyféli nyilatkozatát, de hiteles cégadatokkal nem cáfolták azt, hogy ők az alperesi beavatkozó tisztségviselői, ez által a cég törvényes képviselői voltak. Emellett azt sem támasztották alá, hogy tanúkénti meghallgatásuk érdemi változást hozott volna, a nyilatkozatok tartalmát bizonyítékkal nem cáfolták. A védett tanúk a vizsgált időszakban malomipari dolgozók voltak, az egyes találkozókra személyesen vettek részt, így vallomásaikkal közvetlen bizonyítékkal szolgáltak. A védett tanúk vallomástételének jogszerűségével kapcsolatban valódi eljárási kifogás nem volt. Önmagában az, hogy éltek a törvény adta lehetőséggel és személyazonosságuk nem vált nyilvánossá, még nem kérdőjelezi meg igazmondásukat és nem bizonyítja elfogultságukat sem. Mindezeket túl számos bizonyíték igazolta a találkozók létét, az egyeztetések tartalmát, az átfogó tervet, így például a 2005. évi lisztpiaci elemzés, az I. rendű felperesnél készült lisztpiaci elemzés, a 2006. februári emlékeztető, a 2006. szeptember 28-i feljegyzés, a 2007. júliusi elektronikus levél. A XII. rendű felperes kifogása kapcsán kifejtette, hogy Héja Tibor a cégadatok szerint a XII. rendű

Kfv.II.37.672/2015/28.

felperes tulajdonosa volt, így a naplóbejegyzés egyértelműen hozzá köthető. A VIII. rendű felperes kifogását vizsgálva kifejtette, hogy a VIII. rendű felperes nem cáfolta azt a tényt, hogy T. F. munkaszerződése nem a vizsgált időszakra vonatkozik. A régiókkal kapcsolatos megállapításokat a határozat 95. pontja okszerűen tartalmazta, ezért az ezzel kapcsolatos kifogásokat sem találta alaposnak.

- [43] A másodfokú bíróság rámutatott, hogy a felperesek az állításaikkal csupán tagadták a jogsértést, de magatartásukra elfogadható alternatív magyarázattal még a másodfokú eljárásban sem szolgáltak. Pusztán azzal érveltek, hogy az egyes bizonyítékok nem vehetők figyelembe, a versenyjogsértést azonban önmagában ezzel cáfolni nem tudták. Maguk is elismerték a szakmai megbeszéléseket, a gyakori találkozókat, de legalábbis az alkalmoszerű információcseréket, de ezekkel kapcsolatban ésszerű magyarázatot nem adtak. Így nem sikerült más megvilágításba helyezniük az alperes által felállított tényállást.
- [44] Az alperes a per során felperesenként is külön-külön bemutatta a bizonyítékokat. Az elsőfokú bíróság ítéletében a felperesek előadásait, érveit, felhozott bizonyítékait részletesen értékelte, számot adott arról, hogy azok miért nem voltak elégségesek az alperes által feltárt, a határozatban foglalt bizonyítás-rendszer megdöntésére. A felperesek lényegében megismételték az elsőfokú eljárásban előadottakat. A másodfokú bíróság maradéktalanul egyetértett az elsőfokú bíróság mindenre kiterjedő, megfelelően alapos és kellően részletes ítéleti érveivel, ezért azokra utalással állapította meg, hogy az abban foglaltak cáfolatára a felperesek fellebbezési előadásai – a fentiek szerint – nem voltak alkalmasak. Mindezek alapján a másodfokú bíróság a felperesek fellebbezéseit, csatlakozó fellebbezéseit nem találta alaposnak.
- [45] A másodfokú bíróság az alperes fellebbezését viszont alaposnak tekintette abban a vonatkozásban, hogy a jogsértés kezdő és végső időpontja immanens eleme az egységes, folyamatos és összetett jogsértésnek, ezért a versenykorlátozó jogsértést egységesnek kell tekinteni a kezdő és a végső időpont tekintetében is. Eltérő időtartam megállapításának csak akkor lehet helye, ha konkrét bizonyíték merül fel a kartellba való belépésre, illetve az attól való elhatárolódásra, vagy a kartellból való kilépésre. Mivel nem kell minden egyes vállalkozás, minden egyes találkozón való részvételét külön-külön bizonyítani, és a hosszabb időszakra nyúló bizonyított távolmaradás sem ad felmentést a jogsértés megállapítása alól, ezért nem lehet kiemelt jelentősége annak, hogy az egyes vállalkozás bizonyítottan melyik találkozón vett részt először, illetve utoljára. A másodfokú bíróság álláspontja szerint, ha csak nincsen kifejezett bizonyíték ellenkező kezdő, illetve végső időpontra, a vállalkozás az egész, a teljes időtartamú jogsértésért felel. Az elsőfokú bíróság annak ellenére változtatta meg egyes felperesek jogsértésben való részvételének időtartamát, hogy kifejezett bizonyíték a belépésre, illetve elhatárolódásra nem merült fel. Az érintett felperesek ugyanis magát a kartelltevékenységben való részvételt is tagadták, így értelemszerűen maguk még rövidebb időtartamban sem ismerték el a jogsértést. Arra pedig nem merült fel bizonyíték, hogy valamely vállalkozás a jogsértés megállapított kezdő időpontjában ne lett volna piaci szereplő, ne végzett volna vállalkozási tevékenységet, vagy ne tudott volna a többi kartell-résztvevő cselekményéről, tevékenységükért ne vállalt volna kockázatot.
- [46] Önmagában a találkozón való részvételtől való távolmaradás nem igazolja a jogsértéstől, mint egységes, folyamatos, komplex, ezért egyetlen magatartásként értékelendő jogsértéstől való távolmaradást is. A találkozók önmagukban nem igazolják vagy cáfolják a jogsértést, ezért pusztán a hiányzás sem lehet kulcsfontosságú körülmény. Minderre tekintettel a törvényszék – osztva az alperes fellebbezésében foglaltakat – az elsőfokú bíróság ítéletét részben megváltoztatta és a II., III., V., VI., VII., VIII., X., és XII. rendű felperesek keresetét a fennmaradó részében is elutasította.

- [47] A bírság vonatkozásában a másodfokú bíróság kifejtette, hogy az elsőfokú bíróság helytállóan bírálta el a felperesek bírságkiszabással kapcsolatban felhozott érveit, indokolásával egyetértett. A felperesek éveken át folytattak egy átfogó terv mentén megvalósuló folyamatos és egységes jogsértést, amely még az egyébként is súlyosan megítélendő többi kartellüggyhöz képest is súlyosabb nyomatékka veendő figyelembe. Emiatt nem kifogásolható a visszatartó erejű bírság kiszabása. A felperesek által felhozott körülmények a kiszabott bírság elengedésére, de még mérséklésére sem adtak alapot.
- [48] A jogsértés az ömlesztett és a kiserelt finomlisztre, valamint a liszten kívüli örleményekre is kiterjedt, ezért helyesen járt el az alperes akkor, amikor e termékeket is figyelembe vette a jogsértéssel érintett utolsó teljes év forgalma számításánál. Az egymás közötti arányosság szem előtt tartása az alperesnek nem törvényi kötelezettsége, az egyes felperesek egyébként sem vitathatják a pertársakkal szemben alkalmazott jogkövetkezményeket. A méltányosság annyiban szempont a bírságkiszabás során, hogy az enyhítő körülményeket is figyelembe kell venni, és a bírságnak az egyes eljárás alá vontak jogsértésének súlyához igazodóan kell arányosnak lennie. A törvényi kereteket az alperes nem lépte túl, mindezek alapján az elsőfokú bíróság által részletesen kifejtett, helyes indokoktól való eltérésre – a másodfokú bíróság szerint – nem volt lehetőség.
- [49] A XIII. rendű felperest érintő ítéleti döntést támadó alperesi fellebbezést a másodfokú bíróság nem találta megalapozottnak, mert álláspontja szerint az egységes és folyamatos, komplex jogsértés esetén valóban nem kell külön-külön minden mozzanatot minden vállalkozás tekintetében igazolni, ez azonban nem járhat azzal a következménnyel, hogy az egyik vállalkozás pusztán egyetlen találkozáson való részvételével, egyéb bizonyíték hiányában, egy több évig tartó legsúlyosabb versenyjogi jogsértésnek részesévé váljon, azért felelősséget viseljen. A közvetett bizonyítékok a komplex jogsértésben való részvételt nem igazolták, ezért a XIII. rendű felperessel szemben kiszabott bírság nem volt jogszerű. A bíróság alapjául szolgáló releváns forgalom tekintetében alperes és a XIII. rendű felperes eltérő előadást tett, ezért arról döntést hozni nem lehetett, ezen kívül – fejtette ki a másodfokú bíróság –, ha maga szabna ki bírságot a határozat és az elsőfokú ítélet megváltoztatásával, úgy az sértené a jogorvoslathoz való jogot, ezért a XIII. rendű felperessel szemben az elkövetett jogsértés miatt a bírság összegét az alperesnek az új eljárásban hozott határozattal kell megállapítania.

A felülvizsgálati kérelmek és ellenkérelem

- [50] A jogerős ítélet ellen a II., III., V., VI., VII., VIII., IX., XII. rendű felperesek és az alperes nyújtottak be felülvizsgálati kérelmet.
- [51] A II. rendű és a VII. rendű felperesek felülvizsgálati kérelmükben a jogerős ítélet és az elsőfokú ítélet hatályon kívül helyezését és a keresetüknek helyt adó határozat hozatalát kérték azzal, hogy jogsértést nem követtek el. Másodlagosan kérték a bírság mérséklését.
- [52] Álláspontjuk szerint a jogerős ítélet sérti a Tptv. 11. §-ának közelebbről meg nem jelölt rendelkezését, a Pp. 206. § (1) bekezdését, a Ket. 50. § (1) és (6) bekezdését.
- [53] Azt állították, hogy az állítólagos jogsértéssel érintett időszakot, annak kezdő időpontját a másodfokú bíróság jogsértően, iratellenesen határozta meg, mert a 2005. februári regionális megbeszélésen a jelenlétük nem volt bizonyított. Az elsőfokú bíróság 2006. április 24-vel határozta meg a jogsértés kezdő időpontját, de mindvégig állították, hogy 2006 szeptemberét megelőzően a részvételükre nincs bizonyíték. A másodfokú bíróság tévesen állapította meg, hogy minden részes vállalkozás a teljes időtartam tekintetében felelősségre vonható. Ezzel a másodfokú bíróság törvénysértően a felperesek terhére fordítja át a bizonyítást, hogy mentő bizonyítékot hozzanak fel a jogsértés kapcsán. Az uniós gyakorlat a hatóság bizonyítási

kötelezettségét fogalmazza meg, a felpereseket nem terheli bizonyítási kötelezettség és a bizonyítatlanság sem értékelhető a felperesek terhére.

- [54] Hangsúlyozták, hogy az első bizonyított találkozónak a 2006 szeptemberi találkozót lehet tekinteni, az ezt megelőző találkozóra vonatkozó bizonyítékok ellentmondásosak, az időpontra vonatkozóan kétségesek. Sérelmezték a védett tanúk nyilatkozatainak figyelembe vételét, ennek kapcsán a védekezéshez való joguk súlyos sérelmére hivatkoztak, mert a védett tanúk szavahihetőségének ellenőrzése érdekében kérdéseket nem tehettek fel, a nyilatkozatok hitelességét nem állt módjukban ellenőrizni, észrevételt nem tehettek, a kérdésfeltevéseket nem ismerhették meg, ezért a hiányolt garanciák miatt vallomásuk nem tekinthető hitelesnek, a vallomásuk tételének módja miatt a vallomások bizonyítékok köréből való teljes körű kirekesztése indokolt. E körben utaltak az Európa Tanács R(97) 13. számú ajánlására, az Emberi Jogok Európai Bírósága (a továbbiakban: EJEB) Kostovski kontra Hollandia ügyben 11454/85. számon hozott ítéletre. Sérelmezték, hogy a védett tanúk motivációit nem tárták fel. Sérelmezték azt is, hogy egyoldalúan, elfogultnak minősülő, az engedelkenységi politikáért folyamodó vállalkozáshoz tartozók nyilatkozataira alapította az alperes a koncepcionális döntését.
- [55] A másodfokú bíróság azt állapította meg, hogy a felperesek nem egységes pertársak, mégis ennek ellenére a nem fellebbező felperesek vonatkozásában beállt jogerőnek olyan következményt tulajdonított, hogy ezen felperesek tekintetében megállapított jogsértés a bíróságot is köti, és az ezáltal nem vitatott jogsértés a többiek jogsértését is igazolja. A másodfokú bíróságnak ez az álláspontja jogsértő és azzal a súlyos jogkövetkezménnyel járhatna, hogy a jogorvoslati jogot kiüresítené.
- [56] A bíróság vonatkozásában arra hivatkoztak, hogy enyhítő körülményként kellett volna figyelembe venni azt, hogy a jogsértésnek nem volt piaci hatása, csak néhány országos találkozón vettek részt, a BL-55 lisztén kívül más terméket nem érinthetett a megállapodás, ezért a releváns forgalomba csak a BL-55 liszt értékesítése számíthatott volna bele. Állították, hogy nem tekinthetők visszaeső vállalkozásnak, ha a jogelőd követett el korábban jogsértést.
- [57] A VII. rendű felperes vitatta, hogy szervezői, aktív szerepet látott volna el, az a körülmény, hogy két alkalommal a helyszínt biztosította, álláspontja szerint ekként nem értékelhető. Vitatta a kényszerítés megállapítását is és e körben sérelmezte az indokolás hiányát.
- [58] Fenntartották korábbi nyilatkozataikat is, és kérték annak figyelembe vételét is.
- [59] A VII. rendű felperes a Kfv.27. sorszámú beadványában szükség esetére, amennyiben a Kúriának az EUMSZ 101. cikk (1) bekezdése és az EJE 6. cikke (2) bekezdése és az Alapjogi Charta 47. cikke értelmezéséhez szükséges, előzetes döntéshozatali eljárást kezdeményezését kérte egyrészt abban a kérdésben, hogy az egységes és folyamatos jogsértés teljes időtartamára marasztalható-e az a vállalkozás, amely a jogsértés kezdő időpontját adó első találkozón nem vett részt, arról tudomása nem volt, másrészt abban a kérdésben, hogy az Európai Unió általános jogelveinek, köztük a tisztességes eljáráshoz való jog követelményének megfelel-e az a tagállami szabályozás, amely alapján az alperes eljárta a védett tanúk meghallgatása és a vallomásuk bizonyítékként való értékelése során.
- [60] A III. és VI. rendű felperesek felülvizsgálati kérelmükben a jogerős ítélet és az elsőfokú ítélet hatályon kívül helyezését és elsődlegesen a keresetüknek helyt adó határozat hozatalát, másodlagosan az elsőfokú ítélet megváltoztatásával –, a jogsértés időtartamának elsőfokú ítéletnél is rövidebb időtartamban való megállapítása mellett – a bíróság mérséklését, harmadlagosan az elsőfokú ítélet helybenhagyását kérték.
- [61] Álláspontjuk szerint a jogerős ítélet sérti az EUMSZ 101. cikkét, a Ket. 50. § (1) bekezdését.
- [62] Előadták, hogy jogsértést nem követtek el, a jogsértés nem is bizonyított, mert „kétséget kizáró” bizonyítás nem volt. Az alperes nem bizonyította az átfogó terv létét, a folytatólágosságot, a részvételükkel folytatott egyeztetések tényét. Az alperes által értékelt

bizonyítékokkal kapcsolatban kifejtették részletes álláspontjukat a bizonyítatlanságra vonatkozóan. Sérelmezték, hogy az alperes egyoldalúan, az alperesi beavatkozó nyilatkozataira alapozta a jogsértés megállapítását. A védett tanúk nyilatkozatát nem tartották figyelembe vehetőnek, a védekezéshez való jog, a közvetlenség elvének, a tisztességes eljáráshoz való jog sérelme miatt. Sérelmezték ők is, hogy a nem fellebbező felperesek vonatkozásában beállt jogerőnek a másodfokú bíróság olyan következményt tulajdonított, hogy ezen felperesek tekintetében megállapított jogsértés a bíróságot is köti, és az ezáltal nem vitatott jogsértés a többiek jogsértését is igazolja. Vitatták azt is, hogy a másodfokú bíróság szerint minden részes vállalkozás a teljes időtartam tekintetében felelősségre vonható. Állították, hogy a hatóságnak kell azt bizonyítania, hogy az adott vállalkozás mely időponttól vált a jogsértés részesévé. E körben uniós joggyakorlatra hivatkoztak. A másodfokú bíróság törvénysértően álláspontjával a bizonyítás terhét is megfordítaná.

[63] Állították, hogy a jogsértés kezdete legfeljebb 2006 áprilisától állapítható meg. Arra hivatkoztak, hogy a III. rendű felperes esetében csak két találkozó került bizonyításra, a VI. rendű felperes tekintetében csak egy találkozó volt bizonyított, amelyeknek tárgya nem volt jogellenes.

[64] Csatlakoztak a VII. rendű felperesnek az előzetes döntéshozatali eljárás kezdeményezéséhez.

[65] Az V. rendű felperes felülvizsgálati kérelmében a jogerős ítélet "megváltoztatásával" és az elsőfokú ítélet hatályon kívül helyezésével elsődlegesen a keresetének helyt adó határozat hozatalát, másodlagosan az elsőfokú ítélet megváltoztatásával a bíróság mérséklését kérte.

[66] Álláspontja szerint a jogerős ítélet sérti a Ket. 2. § (3) bekezdését, 3. § (2) bekezdés b) pontját, 50. § (1) és (6) bekezdését, 72. § (1) bekezdésének közelebbről meg nem jelölt rendelkezését, a Tpv. 11. §-ának közelebbről meg nem jelölt rendelkezését, 63. § (2) bekezdés b) pontját, 65. §-ának közelebbről meg nem jelölt rendelkezését, 78. §-ának közelebbről meg nem jelölt rendelkezését, a Pp. 51-53. §-ainak közelebbről meg nem jelölt rendelkezéseit.

[67] Állította, hogy jogsértést nem követett el, nem volt részese a korábbi versenyjogsértésnek, mely tény nem vették figyelembe. Nem állt érdekében a piaci status quo megőrzése, mert a vizsgált években a piacon a részesedése növekedett, a termelése nőtt. Az összehangolt magatartás hiányára utalt, hogy a malmi őrlemények árának változása az alapanyag búza ár változás tendenciáját és mértékét követte. 2005 áprilisa és 2006 szeptembere közötti időszakra nincs bizonyíték arra, hogy jogsértés részese lett volna.

[68] Szintén vitatta azt, hogy a másodfokú bíróság szerint minden részes vállalkozás a teljes időtartam tekintetében felelősségre vonható. Hivatkozott az alperesi beavatkozó adatszolgáltatása megbízhatatlanságára, mert a 2008. márciusi találkozó kapcsán a téves adatszolgáltatás tényét bizonyította. Sérelmezte, hogy ezzel kapcsolatos érveit a másodfokú bíróság nem vizsgálta meg. Utalt arra, hogy a versenytárs nyilatkozatának értékelése csak különös körülménnyel lehetséges (e körben a T-348/08. számú Aragonesas Industrias y Energia, SAU kontra Európai Bizottság ügyben hozott ítéletre hivatkozott).

[69] Sérelmezte ő is, hogy a nem fellebbező felperesek vonatkozásában beállt jogerőnek a másodfokú bíróság olyan következményt tulajdonított, hogy ezen felperesek tekintetében megállapított jogsértés a bíróságot is köti, és az ezáltal nem vitatott jogsértés a többiek jogsértését is igazolja.

[70] Előadta, hogy a bíróság az arányosság követelményébe ütközik, mert figyelmen kívül hagyták a jogsértés időtartamát, továbbá a pénzügyi helyzetét is.

[71] A VIII. rendű felperes felülvizsgálati kérelmében a jogerős ítélet és az elsőfokú ítélet hatályon kívül helyezését és elsődlegesen a keresetének helyt adó határozat hozatalát, másodlagosan a másodfokú bíróság vagy az elsőfokú ítélet megváltoztatásával az elsőfokú bíróság új eljárásra és új határozat hozatalára utasítását kérte.

[72] Álláspontja szerint a jogerős ítélet sérti a Pp. 2. § (1) bekezdését, 3. § (6) bekezdését, 332. §

Kfv.II.37.672/2015/28.

(2) bekezdését, 1. §-át, 220. § (1)-(3) bekezdéseinek közelebbről meg nem jelölt rendelkezéseit, 221. § (1) bekezdését, a Ket. 4. §-ának közelebbről meg nem jelölt rendelkezését, 50. § (1), (3), (6) bekezdéseit.

[73] Sérelmezte, hogy a másodfokú bíróság a per tárgyalásán a releváns nyilatkozatát tartalmazó előkészítő iratát nem fogadta be. Kifogásolta, hogy a másodfokú bíróság nem alkalmazott jogkövetkezményt az alperessel szemben a végrehajtásnak a végrehajtás felfüggesztése ellenére történő megindítása kapcsán.

[74] Állította, hogy a jogerős ítélet rendelkező része hiányos, nem egyértelmű, mert nem szól arról, hogy milyen összegű a kiszabott bírság. Az ítélet indokolása is hiányos, az érveire nem tért ki. Sérelmezte a bizonyítékok okszerűtlen értékelését, azt állította, hogy a bizonyítás csak egyoldalú volt, az alperesi beavatkozó és annak alkalmazottai nyilatkozatán alapult. Az alperes a régiók fennállását ellentmondásos nyilatkozatokra alapította. A dél-dunántúli régióba helyezése téves. Az országos és regionális találkozók váltakozása is felderítetlen maradt, az erre vonatkozó nyilatkozatok alapján jóval több találkozót kellett volna felderíteni. A találkozók tartalma, a résztvevők köre, az egyeztetések tárgya nem bizonyított. Ezekre az érveire a másodfokú bíróság nem tért ki.

[75] Kifogásolta még, hogy a malmi búzaőrlemények piaca felderítetlen, az alperes a közösségi piacra kifejtett hatást nem vizsgálta. A kifogásolt munkaszerződés kapcsán sem folytattak vizsgálatot. A tanúk nyilatkozatával kapcsolatban számos kifogást terjesztett elő, köztük a tanúk összebeszélésének veszélyére is felhívta a figyelmet, vitatta a tanúvallomások tartalmát, hivatkozott az azok közti ellentmondásokra, de ezekre a másodfokú bíróság szintén nem tért ki. Arra is hivatkozott, hogy ellentétes az európai gyakorlattal az, hogy az engedékenységet kérő és az alkalmazásában lévő személyek tanúvallomására alapított a jogsértés, mert az elfogulatlan, objektív tanúvallomás feltételei nem álltak fenn. Az alperes a köztudomású tények értékelését is elmulasztotta, figyelmen kívül hagyta a multinacionális cégek ármérséklési törekvéseit, az energiaárak emelkedésének következményét és a BL-55 lisztnek a többi liszttermék árára gyakorolt hatását. Állította, hogy a találkozókön fogyasztóvédelmi kérdéseket beszéltek meg. Sérelmezte annak figyelmen kívül hagyását is, hogy nem állt szerződéses kapcsolatban az Auchan áruházzal a vizsgált időpontokban.

[76] A másodfokú bíróság iratellenesen rögzítette ítéletében, hogy nem adtak magyarázatot a magatartásukra, a jogsértés hiányát nem támasztották alá, a tényállást nem cáfolták. Éppen ellenkezőleg, a fellebbezésekben a tényállást cáfoló előadásokat, észrevételeket tettek, magatartásuknak alternatív indokát adták, de ezeket az alperes és a bíróság sem vette figyelembe. Az alperest terhelte a bizonyítási kötelezettség, a tényállás felderítésének feladata. A bizonyítás azonban nem lehetett volna csak egyoldalú, az alperesi beavatkozó által szolgáltatott adatokon alapuló. Állította, hogy a versenykorlátozó célzat sem került bizonyításra, mert a kétséges, közvetett bizonyítékok nem alkotnak zárt logikai láncolatot. Utalt a T-110/07. számú, Siemens AG kontra Európai Bizottság ügyben hozott ítéletre, az engedékenységet kérő tanúvallomásának körültekintő értékelési követelményére. Valószínű tényállás feltárásának hiányában sérült a tisztességes eljáráshoz való joga is.

[77] Utalt arra is, hogy a másodfokú bíróság által be nem fogadott előkészítő iratában vitatta az egységes és folyamatos, komplex jogsértés mibenlétét, ezért a jogerős ítélet iratellenesen rögzítette, hogy a felek nem vitatták azt, hogy ez a jogsértés milyen feltételek mellett állapítható meg. Ezt a jogsértést, ezt a fogalmat sem a Tpv., sem a Ket. nem ismeri. Ennek a jogsértésnek az elkövetését a felperesek mindvégig vitatták. Ezt a fogalmat a másodfokú bíróság tévesen alkalmazta, amikor a jogsértés kezdő időpontja tekintetében irrelevánsnak tekintette azt, hogy valamely vállalkozás alkalmoszerűen maradt-e távol a találkozókól. Amennyiben csak 2006-tól bizonyítható egy vállalkozás részvétele a találkozókön, akkor a korábbi időszakra nem állapítható meg minden bizonyíték nélkül a jogsértésért való felelőssége. A másodfokú bíróság az elsőfokú bíróság megállapításától eltérően, bizonyíték nélkül vonta felelősségre olyan, korábbi időszakra vonatkozó jogsértésért, amelyben

Kfv.II.37.672/2015/28.

bizonyíthatóan nem vett részt.

- [78] Sérelmezte ő is, hogy a nem fellebbező felperesek vonatkozásában beállt jogerőnek a másodfokú bíróság olyan következményt tulajdonított, hogy ezen felperesek tekintetében megállapított jogsértés a bíróságot is köti, és az ezáltal nem vitatott jogsértés a többiek jogsértését is igazolja.
- [79] Vitatta azt az ítéleti megállapítást, hogy a jogsértés időtartama nem vehető figyelembe a bírság kiszabásánál a jogsértés egységessége, folyamatossága miatt. Utalt arra, hogy – a másodfokú bíróság álláspontjától eltérően – maga az alperes is e mérce szerint szabta ki a bírságot.
- [80] A IX. rendű felperes felülvizsgálati kérelmében a jogerős ítélet "megváltoztatásával" és az elsőfokú ítélet hatályon kívül helyezésével elsődlegesen a keresetének helyt adva az alperes határozatának hatályon kívül helyezését, másodlagosan a határozatból a IX. rendű felperesre vonatkozó döntés és bírság eltörlését, harmadlagosan az alperesi határozat hatályon kívül helyezése mellett az alperes új eljárásra kötelezését, negyedlegesen a határozat megváltoztatásával a bírság mérséklését kérte.
- [81] Álláspontja szerint a jogerős ítélet sérti a Ket. 2. § (3) bekezdését, 3. § (2) bekezdés b) pontját, 50. § (1) és (6) bekezdését, 72. § (1) bekezdésének közelebbről meg nem jelölt rendelkezését, a Tpt. 15. §-ának közelebbről meg nem jelölt rendelkezését, 63. § (2) bekezdés b) pontját, 65. §-ának közelebbről meg nem jelölt rendelkezését, 78. §-ának közelebbről meg nem jelölt rendelkezését.
- [82] Korábbi nyilatkozatait is fenntartotta, és kérte annak figyelembe vételét is. Sérelmezte, hogy a nyilatkozataiban foglaltakra sem az alperes, sem a bíróságok nem reagáltak, azokra érdemi választ nem kapott. A tényállás nem valósághű, a bizonyítékok értékelése nem a súlyuknak megfelelően történt. Vitatta a jogsértésben való részvételét, állította a részvételét a piaci értékesítései, piaci részesedésének alakulása sem támasztotta alá.
- [83] Utalt a 2012. július 9-i beadványára, amelyben pontról-pontra cáfolta a jogsértés elkövetését, amely egyébként is csak közvetett, az alperesi beavatkozótól származó bizonyítékokon alapult, de a lefoglalt feljegyzések, határidőnaplók sem támasztották alá, hogy a jogsértésben részt vett volna.
- [84] A XII. rendű felperes felülvizsgálati kérelmében a jogerős ítélet hatályon kívül helyezését és elsődlegesen a jogsértés hiánya okán a keresetének helyt adó határozat hozatalát, másodlagosan a másodfokú vagy az elsőfokú ítélet megváltoztatásával az elsőfokú bíróság új eljárásra és új határozat hozatalára utasítását, harmadlagosan a jogerős ítélet „megváltoztatásával”, az elsőfokú ítélet és az alperesi határozat megváltoztatásával a bírság mellőzését, illetve negyedlegesen a bírság mérséklését kérte.
- [85] Álláspontja szerint a jogerős ítélet sérti a Tpt. 11. § (1) bekezdését, (2) bekezdésének közelebbről meg nem jelölt rendelkezését, 78. § (3) bekezdését, 63. § (1)-(3) bekezdéseinek közelebbről meg nem jelölt rendelkezéseit, a Ket. 50. § (1) és (6) bekezdését, 4. § (1) bekezdését, az Európai Unió Alapjogi Chartája (a továbbiakban: Alapjogi Charta) 48. cikk (1) bekezdését, az EJE 6. cikk (1)-(2) bekezdéseit, a Pp. 339/B. §-át.
- [86] Állította, hogy jogsértést nem követett el, a jogsértés elkövetése nem került bizonyításra. Keresetében hivatkozott az egyéni felelősség vizsgálatának a hiányára, a védekezéshez való joga sérelmére, az ártatlanság vélelmének megsértésére, az ügyintézési határidő túllépésére, a tanúvallomások ellentmondásaira, a tanúk elfogultságára, a bizonyítás elégtelenségére, de az eljáró bíróságok az érveit figyelmen kívül hagyták.
- [87] Sérelmezte a felülvizsgálati kérelmében továbbra is az ügyintézési határidő túllépését, mert erre új ügyfelek bevonása sem adhat okot. Hangsúlyozta, hogy az alperes határozatát nem önmagában a határidő elhúzódása miatt tartotta jogszabályellenesnek, hanem több olyan jellegű mulasztás miatt – ezeket a felülvizsgálati kérelmében részletezte –, amelyek együttesen megkérdőjelezzik a döntés jogszerűségét:

– Allította, hogy a védekezéshez való joga sérült az eljárás elhúzódásával (utalt itt a T-99/04. számú, AC-Treuhand AG kontra Európai Közösségek Bizottság ügyben hozott ítélet 51. pontjára), ezt legalább enyhítő körülményként kellett volna figyelembe venni.

– Az ártatlanság védelme megilleti, ezzel szemben az alperes az őt terhelő bizonyítási kötelezettségének nem tett eleget, elfogult tanúk vallomására, egyetlen forrásból származó bizonyítékokra alapította a döntését. Sérelmezte, hogy a másodfokú bíróság az Alapjogi Chartára való hivatkozását nem is vizsgálta, arra ítéletében ki sem tért.

– A védett tanúk vallomását csak kivonatossan ismerhette meg, kérdéseket nem tehetett fel, ez az eljárás a tisztességes tárgyaláshoz való jogát sértette.

– Az egyes találkozók létét, azokon egyes személyek részvételét, annak helyszínét, a találkozók témáját cáfolták, de ezzel az alperes nem foglalkozott és a bíróságok is fenntartás nélkül az alperes megállapításait elfogadták.

– Allította, hogy a védett tanúk nyilatkozatát mellőzni kellett volna, ha a vallomásuk egy adott részében megkérdőjelezhető.

[88] Kifejtette, hogy a 2005. február 10-i találkozóra csak egyetlen bizonyíték állt rendelkezésre, amelyben említett keresztnév nem azonosítható a XII. rendű felperes ügyvezetőjével vagy tulajdonosával, ezt a cégnyilvántartás is alátámasztja. Ezen a találkozón való részvétele nem bizonyított, a jogsértés időtartama egyértelműen rövidebb, mely a bírság mérséklését vonja maga után. Első bizonyított részvétele a 2006. szeptemberi találkozó., csak ez lehet a jogsértés kezdő időpontja.

[89] Vitatta azt is, hogy a másodfokú bíróság szerint minden részes vállalkozás a teljes időtartam tekintetében felelősségre vonható. Allította, hogy a hatóságnak kell azt bizonyítania, hogy az adott vállalkozás mely időponttól vált a jogsértés részesévé.

[90] Hangsúlyozta, hogy a kartell léte nem volt bizonyított, a lisztpiac értékelése kapcsán tévesen jutott arra a megállapításra az alperes, hogy ha a végtermék (liszt) ára az alapanyag (búza) árától függetlenül tartható, az a kartell léteire utal. Bemutatták, hogy a búza és a liszt ára közötti korreláció a kartell létének hiányát igazolja, de alperes azt nem vizsgálta meg.

[91] Allította, hogy a tényállás nem lett feltárva, a tanúk elfogultak voltak, vallomásuk nem volt életszerű, a találkozókra és azok jogellenes tárgyára konkrét bizonyítékok nem álltak rendelkezésre. A határozat feltételezéseken alapult, és ez azzal járt, hogy a felperesekre hárult annak bizonyítása, nem követtek el jogsértést. Magatartásuk ésszerű magyarázata volt a párhuzamos magatartás tanúsítása, és a piac sem mutatta jelét a jogellenes együttműködésnek. Mivel a találkozók a piacra hatást nem gyakoroltak, ezért életszerűtlen annak feltételezése, hogy a vállalkozások feleslegesen, jogellenes tárgyú megbeszéléseket folytattak. A versenyjogsértés célzata sem került bizonyításra, az csak gyanú maradt.

[92] Kifogásolta a bírság aránytalanságát, az enyhítő körülmények – azaz a XII. rendű felperes kényszerpályán levő helyzete, a saját részre történő értékesítés ténye, az állítólagos jogsértésnek a piacra gyakorolt hatása hiánya, a jogsértés első alkalommal történő elkövetése, az aktív, szervező szerep hiánya, az ágazat nehéz helyzete – figyelembe vételének elmulasztását. Allította, hogy a kartell csak a BL-55 búzalisztre terjedt ki, ezért csak az ebből származó árbevétel lehetett volna a bírság alapja.

[93] Az alperes felülvizsgálati kérelmében a jogerős ítélet részbeni, a XIII. rendű felperesre vonatkozó rendelkezése hatályon kívül helyezését, az elsőfokú ítélet XIII. rendű felperesre vonatkozó rendelkezése megváltoztatását és elsődlegesen a XIII. rendű felperes keresetének elutasítását, másodlagosan a XIII. rendű felperessel szemben kiszabott bírság összegének megállapítását, harmadlagosan a jogerős ítélet részbeni, a XIII. rendű felperesre vonatkozó rendelkezése hatályon kívül helyezését és a másodfokú vagy az elsőfokú ítélet részbeni, XIII. rendű felperesre vonatkozó döntés hatályon kívül helyezése mellett az elsőfokú bíróság új eljárásra és új határozat hozatalára utasítását kérte.

[94] Álláspontja szerint a jogerős ítélet sérti a Tpv. 11. §-ának közelebbről meg nem jelölt

Kfv.II.37.672/2015/28.

- rendelkezését, 14. §-ának közelebbről meg nem jelölt rendelkezését, a Ket. 50. §-ának közelebbről meg nem jelölt rendelkezését, a Pp. 221. § (1) bekezdését, 339/B. §-át.
- [95] Sérelmezte, hogy mind az elsőfokú, mind a másodfokú bíróság szerint a XIII. rendű felperes piacfelosztásban való részvétele akkor lehetne bizonyítható, ha a többi felperessel szemben megállapított egységes és folyamatos jogsértésben a XIII. rendű felperes részvétele is megállapítható lenne. Hangsúlyozta, hogy a határozatában a XIII. rendű felperesről nem állította, hogy az egységes és folyamatos jogsértésben részt vett. A 2005. május 17-i találkozó tárgya – egyéb, közvetett bizonyítékok alapján – a piacfelosztás vonatkozásában is megállapítható. A másodfokú és az elsőfokú bíróság a többi felperes vonatkozásában valamennyi találkozó tárgyaként a piacfelosztást elfogadta, csak a 2005. május 17-i találkozó tekintetében és csak a XIII. rendű felperes vonatkozásában nem.
- [96] Állította, hogy a XIII. rendű felperes 2005. évi releváns forgalmának adata megállapítható a közigazgatási iratok alapján, mert a 2005. és 2006. évi adatok között nem volt számottevő különbség az értékesített mennyiségek tekintetében. Az értékesítés körében valamennyi malmi örleményre vonatkozó adatot figyelembe kell venni a bíróságok egyöntetű döntése folytán, így az érintett termékek mennyiségi differenciálásának szükségessége sem merülhet fel. Állította, hogy a 2005. évre vonatkozó releváns árbevétel a 2005. évi értékesített mennyiségek és későbbi árbevételi adatok alapján megállapítható. Hangsúlyozta, hogy a 2005. évi és a 2006. évi értékesített mennyiségi adat rendelkezésre állt, a 2006. évi releváns forgalmi adat nem mutat számottevő eltérést, mert a 2005. és a 2006. évi releváns forgalom között nincs számottevő különbség, arra is figyelemmel, hogy a releváns forgalom a bírságszámításnak csak az egyik tényezője. A határozatban a bírságszámítás mércéjeként figyelembe vett releváns árbevétel – az érintett évek mennyiségének jelentéktelen eltérése, az áremelés hiánya, az érintett termékek körének azonossága okán – nem tekinthető jogsértőnek. A bírság megállapítása nem egy matematikai művelet, számos szempont befolyásolja. Állította, hogy a bírság kiszabásakor nem sértette meg sem a Tpt. 78. §-át, sem a Pp. 339/B. §-át. Minden szükséges adat rendelkezésre állt, ezért a bíróságoknak – ha az arra okot adó körülmény fennállt volna – módjában állt volna a bírság megváltoztatása. Ezzel szemben hangsúlyozta, hogy a jogsértés megvalósult a piacfelosztás vonatkozásában is, ezért a bírság csökkentésére nincs indok. A XIII. rendű felperessel szemben kiszabott bírság csekély, és – ha a piacfelosztás nem is lenne megállapítható – akkor sem lenne eltúlzott mértékű. Álláspontja szerint a másodfokú bíróságnak az az indoka sem megalapozott, hogy a megváltoztatásnak a jogorvoslati jog sérelme az akadálya, ilyen kikötést sem a Pp. 339. §-a, 253. § (1) bekezdése, sem a Tpt. 83. § (4) bekezdése nem tartalmaz.
- [97] Az alperes felülvizsgálati ellenkérelmében a III., V., VI., VIII., IX., XII. rendű felperesek felülvizsgálati kérelmének elutasítását kérte. A II., VII. rendű felperesek felülvizsgálati kérelmére Kfv./26. szám alatt előterjesztett ellenkérelmében a felülvizsgálati kérelmek elutasítását kérte. A VII. rendű felperes előzetes döntéshozatal iránti kezdeményezése elutasítását kérte, egyrészt elkeszttség okán, másrészt annak jogszabályi hivatkozás nélkül, túlzottan általánosan megfogalmazott volta miatt.
- [98] A XIII. rendű felperes felülvizsgálati ellenkérelmében a jogerős ítélet hatályban tartását kérte.
- [99] Az I. rendű, IV. rendű, X. rendű felperes, a felperesi beavatkozó észrevételt, ellenkérelmet nem terjesztett elő.
- [100] Az alperesi beavatkozó a felülvizsgálati tárgyaláson az alperes álláspontjához csatlakozott.

A Kúria döntése és jogi indokai

- [101] A II., III., V., VI., VII., VIII. rendű felperesek felülvizsgálati kérelme az alábbiak szerint kisebb

Kfv.II.37.672/2015/28.

részt alapos, nagyjából alaptalan, a IX., XII. rendű felperesek és az alperes felülvizsgálati kérelme alaptalan.

- [102] A Kúria a jogerős ítéletet a Pp. 272. § (2) bekezdése és a 275. § (2) bekezdése alapján a felülvizsgálati kérelmek keretei között, az abban konkrétan megjelölt jogszabálysértések körében vizsgálta felül. Az I., a IV. és a X. rendű felperesekre vonatkozó rendelkezéseket, azt támadó felülvizsgálati kérelem hiányában, a Kúria nem érintette.
- [103] A Kúria csak azokat a jogsértéseket vizsgálta, amelyekhez a felülvizsgálattal élő fél a jogsértés indokát is megadta és a jogsértés megjelölése kellően pontos volt. Nem jelent pontos hivatkozást az olyan jogszabálysértésre hivatkozás, amely a szakaszhoz tartozó bekezdést, vagy a bekezdésen belüli pontokat nem jelöli meg, vagy túl általános a hivatkozás (pl. Pp. 51-53. §-ai, 220. § (1)-(3) bekezdései, Tptv. 63. § (1)-(3) bekezdései), valamint az a hivatkozás sem, amely a jogsértésnek indokát nem adja, a hivatkozott jogsértés az üggyel összefüggésbe nem hozható (pl. Tptv. 15. §-a).
- [104] Hangsúlyozza a Kúria, hogy nem vizsgálható felül érdemben az olyan hivatkozás, amelyben a felülvizsgálattal élő fél a korábbi nyilatkozataira, azt fenntartva, csak visszautal, de a felülvizsgálati kérelmében nem fejti ki, hogy a jogerős ítélet melyik jogszabályi rendelkezést és milyen okból sértette meg. Ilyen nyilatkozatot tett a IX. rendű és a II., VII. rendű felperes is. A jogerős ítélet felülvizsgálata során a Kúria a felülvizsgálati kérelemben konkrétan megjelölt és indokolt jogsértések körében előadottakat vizsgálja érdemben a Pp. 272. § (2) bekezdéséből fakadóan, ezért a félnek a felülvizsgálati kérelemben elő nem adott, korábbi nyilatkozatára visszautaló hivatkozásait, érveit, előadását nem vizsgálhatja.
- [105] Hangsúlyozza a Kúria azt is ezzel összefüggésben, hogy a másodfokú bíróság csak azt vizsgálhatja felül, amely – a határidőben előterjesztett és legkésőbb a perben tartott első tárgyaláson megváltoztatható – kereseti kérelem része volt, és amelyről az elsőfokú bíróság a kereseti kérelemhez kötöttség okán állást kellett, hogy foglaljon. Az olyan jogorvoslati hivatkozások, érvek, előadások, a közigazgatási eljárásban előterjesztett beadványokra, bizonyítékokra való hivatkozások kapcsán, amelyek a kereseti kérelemben nem kerültek megjelölésre, hivatkozásra, a Kúria rámutat, hogy – a Pp. 235. § (1) bekezdésében foglaltakra figyelemmel – az elsőfokú határozat jogszabálysértő voltának alátámasztására szolgáló új tény, új bizonyíték előterjeszthetősége csak olyan körben lehetséges, amely a kereset tárgya is volt, újabb jogszabálysértés állítására, újabb – addig nem állított – jogsértés vizsgálatára nem terjedhet ki, továbbá olyan új tény, új bizonyíték nem terjeszthető elő, amely már korábban is ismert volt a fél előtt, az nem később, az elsőfokú határozat hozatalát követően jutott a tudomására. A másodfokú eljárás megismétlésére tekintettel nincs mód a fellebbezés kiterjesztésére, megváltoztatására, újabb jogsértések, hivatkozások előterjesztésére – ezt lehetővé tevő jogszabályi rendelkezés hiányában.
- [106] A felülvizsgálati kérelem – mindezekkel összefüggésben – a jogerős ítéletben foglalt döntéssel kapcsolatos jogsértés vizsgálatára szolgál, a fenti korlátokra is figyelemmel. Egységes pertársaság hiányában az egyik fél által hivatkozott jogsértésre a másik fél a per későbbi szakaszában nem hivatkozhat, mert a kereseti kérelemhez kötöttség peres felenként érvényesül. Az olyan hivatkozás, jogsértés, amely nem volt a fellebbezés tárgya, a felülvizsgálati kérelemben már nem hozható fel.
- [107] A VIII. rendű felperes sem a keresetében, sem a per első tárgyalásán a piac felderítetlenségére, a közösségi piacra kifejtett hatás vizsgálatának hiányára vonatkozó állítását nem terjesztette elő, erre a határidőben előterjesztett fellebbezésében sem hivatkozott, ezért ezek a kérdések a felülvizsgálati eljárásban sem kerülhetnek vizsgálatra. A piacra kifejtett hatás vizsgálata – ahogy arra a másodfokú bíróság helyesen rámutatott –, nem is szükséges a perbeli jogsértés

megállapításához.

- [108] A VIII. rendű felperes a dél-dunántúli régióval kapcsolatos kifogását a keresetében, a per első tárgyalásán nem terjesztette elő, erre a fellebbezésében a 2005. május 17-i találkozó kapcsán hivatkozott először, állítva nem volt vevőkapcsolata a dél-, nyugat-dunántúli régióban. A 2005. november 22-i találkozóról – amely az Auchan áruházakkal való egyeztetéssel, visszatérítéssel volt kapcsolatos – a VIII. rendű felperes keresete szintén említést sem tett, azzal nem foglalkozott, így arra először a fellebbezésében hivatkozott, új hivatkozásként hozva fel T.F. munkaszerződését, mint a részvételt cáfoló bizonyítékot. Ezeknek a vizsgálatát a Pp. 235. § (1) bekezdése kizárja, de mivel a másodfokú bíróság ezzel kapcsolatosan megállapítást tett, ez okból a Kúria nem zárhatta ki a vizsgálata köréből. A régiókkal kapcsolatos megállapításokat az alperesi határozat 95. pontja, a melléklete 39. és 43. pontja is tartalmazza, amely a malmok elhelyezkedése alapján határozta meg a régiókat, ezeket a megállapításokat a VIII. rendű felperes vevőkapcsolatra való hivatkozása nem cáfolta. A hivatkozott munkaszerződés 2002. március 1-jén kelt, így nem jelent cáfolati bizonyítékot a 2005. február és 2008. április közötti időszakra, köztük a 2005. november 22-i találkozóra.
- [109] Ugyanígy kizárt a XII. rendű felperesnek a 2005. február 10-i találkozón való részvételével a keresetnévvel kapcsolatosan hivatkozott beazonosíthatatlansága, mert erre a XII. rendű felperes a keresetében nem, csak a fellebbezésében hivatkozott először. A másodfokú bíróság ítéleti megállapítása kapcsán a Kúria megjegyzi, hogy T.B. határidőnaplója a keresetnév mellett a Héja Kft. Nógrád megjelölését tartalmazza, amelyből a XII. rendű felperes azonosítható a 2005. február 10-i találkozó résztvevőjeként, az alperes a XII. rendű felperest a tulajdonosa tulajdonos nevéből [lsd. alperesi határozat 80. és 221. pontjait]/ és az elhelyezkedése /Nógrád megye/ alapján azonosította. Ennek cáfolatára olyan cégnyilvántartási irat lett volna alkalmas, amely az adott időszakra zárja ki a tulajdonosi körből a keresetnévű személyt, de erre már – hangsúlyozza a Kúria –, a keresetben hivatkozni kellett volna. A másodfokú iratok között elfekvő cégmásolat a kérdéses időszakra a tulajdonosok között feltűnteti, ezért a XII. rendű hivatkozása megalapozatlan.
- [110] A Kúria az uniós joggyakorlatra figyelemmel az alábbiakat kívánja kiemelni:
- [111] A Törvényszék T-110/07. számú, a Siemens AG kontra Európai Bizottság ügyben hozott ítéletében (a továbbiakban: T-110/07. számú ügyben hozott ítélet) – amelyet az Európai Unió Bírósága C-239. P. számú ítéletével helybenhagyott – az ítélkezési gyakorlatot – számos más ítéletre hivatkozással – bemutatva vizsgálta a kartell létezésének bizonyítására vonatkozó elvárásokat, szabályokat.
- [112] Az ítélkezési gyakorlat szerint a hatóság feladata, kötelezettsége a versenysértés bizonyítása és bármely kétely felmerülése esetén azt a vállalkozás javára kell figyelembe venni [lsd. fenti elsőfokú ítélet 43-44., 173. pontjait, továbbá a T-44/02. OP., T-54/02. OP., T-56/02. OP., T-60/02. OP. és T-61/02. OP. számú, a Dresdner Bank AG és társai kontra az Európai Közösségek Bizottsága egyesített ügyben hozott ítélet 60. pontját]. A bizonyítással szemben követelmény, hogy a hatóság pontos és egybevágó bizonyítékokat nyújtson a jogsértés megtörténtének bizonyítására, de nem szükséges minden bizonyítéknak a jogsértés összes elemét tekintve eleget tennie e feltételeknek. Elegendő, ha a hatóság által hivatkozott bizonyítékok összességében értékelve megfelelnek e követelménynek. [lsd. T-110/07. számú ügyben hozott ítélet 46-47. pontjait] Hangsúlyozta a Törvényszék a fenti ítéletében azt is, hogy a versenyellenes megállapodások tilalmának közismert jellegére és ennél fogva végrehajtásuk titkos jellegére figyelemmel a hatóságtól nem várható el, hogy olyan okirati bizonyítékot nyújtson, amely kifejezetten bizonyítja az érintett szereplők kapcsolatfelvételét. A hatóság rendelkezésére álló töredékes és szórványos elemek mindenestre kiegészíthetők a releváns körülmények rekonstruálására alkalmas következtetésekkel. A versenyellenes magatartás vagy megállapodás létezésére tehát bizonyos egybeesésekből és jelekből olyan következtetéseket lehet levonni, amelyek együttes vizsgálata egyéb összefüggő magyarázat

hiányában a versenyjogi szabályok megsértésének bizonyítékát nyújthatják. [lsd. T-110/07. számú ügyben hozott ítélet 48. pontját] Amennyiben a hatóság kizárólag az érintett vállalkozások piaci magatartására alapítja a jogsértés fennállásának bizonyítását, akkor a vállalkozásokra hárul, hogy bizonyítsák, van más, hihető, ésszerű magyarázat mint a versenyjogsértés a magatartásukra. [lsd. T-110/07. számú ügyben hozott ítélet 49. pontját] A vállalkozások eltérő magyarázata azonban csak akkor releváns, ha a hatóság kizárólag a vállalkozások piacon tanúsított magatartására támaszkodik, azaz az ilyen magyarázat irrelevánssá válik, ha jogsértés fennállása nem csak feltételezett, de bizonyítékok is alátámasztják. A hatóság a szabad bizonyítás elve alapján bármely bizonyítékot elfogadhat. [lsd. T-110/07. számú ügyben hozott ítélet 51. pontját] A bizonyítékoknak tulajdonítandó bizonyító erővel kapcsolatosan kiemeli a Törvényszék, hogy az egyetlen fontos tényező, amelyet a bizonyítékok szabad értékelése során meg kell vizsgálni, az a bizonyítékok hitelessége. A bizonyítékként felhasználandó valamely dokumentum megbízhatósága, és ennél fogva bizonyító ereje az irat eredetétől, készítésének körülményeitől, címzettjétől függ és attól, hogy tartalma értelmes és megbízható-e. Különösen nagy jelentőséget kell tulajdonítani annak, ha valamely dokumentum a tényekkel szoros összefüggésben áll vagy a tényállás e tények közvetlen tanúja révén jött létre. Ezen túlmenően általában különösen megbízható bizonyítéknak kell tekinteni azt a nyilatkozatot, amely a nyilatkozattevő érdekeivel ellentétes. [lsd. T-110/07. számú ügyben hozott ítélet 54. pontját] Egy olyan vállalkozás nyilatkozata, amelyik bírság alóli mentességet kér, különös bizonyító erővel bír azon egyszerű oknál fogva, hogy annak tartalma a nyilatkozattevő természetes érdeke ellen irányul. [lsd T-110/07. számú ügyben hozott ítélet 63. pontját, T-38/02. számú, Groupe Danone kontra Európai Községek Bizottsága ügyben hozott ítélet 285. pontját, T-348/08. számú, Aragonesas Industrias y Energía, SAU kontra Európai Bizottság ügyben hozott ítélet 100. pontját] Ilyen vállalkozás nyilatkozata esetén nem zárható ki, hogy elferdített bizonyítékot terjesszen elő, a versenytársak tönkretétele érdekében a bejelentett jogsértő magatartás jelentőségét felnagyítsa, saját szerepét kisebbitse, ezért e nyilatkozat bizonyító erejének megítélésénél vizsgálni kell azt is, hogy a bejelentéssel élő milyen céllal tette meg a nyilatkozatát, a nyilatkozata a jogsértésre vonatkozóan hiteles és pontos, meggyőző-e, nyilatkozata nemcsak a többi vállalkozásra terhelő-e, illetve, ha a többi vállalkozás a nyilatkozatát vitatja, abban az esetben egyéb bizonyítékokkal is alá kell támasztani a jogsértést.[lsd. T-110/07. számú ügyben hozott ítélet 64-66., 100. pontjait, T-348/08. számú, Aragonesas Industrias y Energía, SAU kontra Európai Bizottság ügyben hozott ítélet 105. pontját] Hangsúlyozta a Törvényszék azt a bírósági gyakorlat kapcsán, hogy a nyilatkozat, vagy tanúvallomás hitelességet nem rontja le, ha abban – az időmúlásra is figyelemmel – felmerül néhány kisebb pontatlanság, nem tudja felidézni a nyilatkozó személy a kartell végrehajtásának minden ténybeli részletét, de nyilatkozatai koherensek és egyértelműek. [lsd. T-110/07. számú ügyben hozott ítélet 70.,76. pontjait] A hatóság feladata a bizonyítási kötelezettségen belül a jogsértés feltárása, a jogsértés időtartamának és annak bizonyítása, hogy az adott vállalkozás mikortól vett részt a kartellban, továbbá a részvétel végső idejének is bizonyítottnak kell lennie, a vállalkozásnak pedig azt kell bizonyítania, hogy a részvétele idővel változott, megszakította a kartellban való részvételét.[lsd. T-110/07. számú ügyben hozott ítélet 174-175., 183. pontjait] Az ítélkezési gyakorlat szerint elegendő, ha a hatóság bizonyítja, hogy az érintett vállalkozás olyan találkozókon vett részt, amelyeken versenyellenes megállapodásokat kötöttek, anélkül hogy ezek ellen kifejezetten tiltakozott volna, ezzel kellőképpen bizonyítja az említett vállalkozás kartellban való részvételét. Amennyiben az ilyen találkozókon való részvétel bizonyított, e vállalkozás feladata olyan bizonyítékok bemutatása, amelyek alapján bizonyítható, hogy az említett találkozásokon való részvétele minden versenyellenes szándékot nélkülözött, és bizonyítania kell, hogy ő tájékoztatta a versenytársait arról, hogy az e találkozókön való részvételi szándéka eltér az övékéétől [lásd ebben az értelemben a Bíróság C-199/92. P. sz., Hüls kontra Bizottság ügyben hozott ítélet [EBHT 1999., I-4287. o.] 155. pontját és a Bíróság

Kfv.II.37.672/2015/28.

C-49/92. P. sz., Bizottság kontra Anic Partecipazioni ügyben hozott ítéletének [EBHT 1999., I-4125. o.] 96. pontját, Törvényszék a Belgian Sewing Thread (BST) NV kontra Európai Bizottság T-452/05. számú ügyben hozott ítélete 37. pontját]. Az ítélezési gyakorlat szerint a kérdéses jogsértés jellegére és a hozzá kapcsolódó szankciók súlyosságára és természetére tekintettel az ártatlanság védelme többek között irányadó a vállalkozásokra vonatkozó versenyszabályok megsértésével kapcsolatos olyan eljárásokra, amelyek pénzbüntetés vagy kényszerítő bírság kiszabásához vezethetnek, így tekintettel kell lenni az ártatlanság védelmére, amely különösen az EJEE 6. cikke (2) bekezdésén alapul. [lsd. T-4/02. OP., T-54/02. OP., T-56/02. OP., T-60/02. OP. és T-61/02. OP. számú, a Dresdner Bank AG és társai kontra az Európai Közösségek Bizottsága egyesített ügyben hozott ítélet 61. pontját] A védelemhez való jogra vonatkozó alapvető elv megsértését nem jelenti az, ha nem biztosított a vállalkozás számára a tanúhoz közvetlenül kérdések intézése, mert az állandó ítélezési gyakorlat értelmében ez az elv azt követeli meg, hogy az érintett vállalkozásoknak és a vállalkozások társulásainak a közigazgatási eljárástól kezdve arra legyen lehetőségük, hogy kifejthessék az álláspontjukat a hatóság által állított tényállás, kifogások és körülmények valószerűségéről és jelentőségéről, de ez azt nem követeli meg, hogy e vállalkozásoknak a közigazgatási eljárásban saját maguknak is lehetősége legyen kérdéseket feltenni a hatóság által meghallgatott tanúk részére. [lsd. T-110/07. számú ügyben hozott ítélet 188-189. pontjait]

- [113] A fentiek előrebocsátása mellett a Kúria a felülvizsgálati kérelmekben előadott eljárási kifogásokat, érveket vizsgálta meg először.
- [114] A VIII. rendű felperes a Pp. 2. § (1) bekezdése, 3. § (6) bekezdése megsértésére alaptalanul hivatkozott a másodfokú eljárásban tartott tárgyaláson az előkészítő irata be nem fogadása kapcsán. Hangsúlyozza a Kúria, hogy közigazgatási perekben a keresethez kötöttség és a keresetváltoztatás tilalma folytán a fél nem jogosult arra, hogy korábban esetlegesen meg nem jelölt jogszabálysértésre hivatkozzon a másodfokú peres eljárásban. Ez alól kivételt jelent a jogértelmezés körében felhívott bírói gyakorlat, uniós ítélezési gyakorlat.
- [115] A másodfokú bíróság 2015. május 20-án megismételt eljárásban tartott tárgyalást, az arra szóló idézést a VIII. rendű felperes 2015. március 2-án átvette, így elegendő idő állt rendelkezésére ahhoz, hogy előkészítő iratát a másodfokú bíróságnak és egyúttal a többi félnek is eljuttassa. A VIII. rendű felperes késedelmesen, a tárgyalás előtti napon, faxon nyújtotta be a beadványát, amelyet a másodfokú bíróság a tárgyalást követően szerelt az iratokhoz. A tárgyaláson beadni kívánt ugyanez a beadvány – a VIII. rendű felperes állításával ellentétben – nem tartalmazott olyan érvet, amelyet a másodfokú bíróság ítéletében nem bírált volna el, mert az ítélet a VIII. rendű felperes fellebbezésének részeként említi a 30/2014. (IX.30.) AB határozatra – annak is a [46] bekezdésére, azaz a versenyjogi ügyekben a bizonyítási teherre és kétség esetén a vállalkozás terhére való értékelés kizártságára – való hivatkozást (azt a másodfokú ítélet 12. oldal első bekezdése ismerteti), amelyre a másodfokú bíróság az ítélete 18. oldal utolsó bekezdésében és a 19. oldal első bekezdésében kitért és azt értékelte.
- [116] A VIII. rendű felperesnek a Pp. 2. § (1) bekezdése, 1. §-a és 332. § (2) bekezdése megsértésére való hivatkozása szintén nem alapos, mert a felülvizsgálat tárgya a jogerős ítélet. A Kúria a végrehajtásnak a Fővárosi Törvényszék által 2012. január 17-én kelt és a Fővárosi Ítéltábla 2012. szeptember 27-én meghozott 3.Kpkf.50.474/2012/3. számú végzésével helybenhagyott 2.K.31.793/2011/25-III. számú végzésével – többek között – a VIII. rendű felperessel szemben elrendelt felfüggesztése ellenére az alperes által foganatosított végrehajtás miatti felperesi kifogás tárgyában nem dönthet, de erről a másodfokú bíróság sem foglalhatott állást erre alkalmas szabályozás hiányában.

- [117] A VIII. rendű felperes alaptalanul kifogásolta a másodfokú ítélet rendelkező részét, azt a Pp.

Kfv.II.37.672/2015/28.

220. § (1)-(3) bekezdéseibe ütközőnek tartva, de pontosan, konkrétan nem jelölte meg azt, hogy a felsorolt jogszabályi rendelkezések közül melyiket sértette meg a jogerős ítélet. Közigazgatási perben – eltérően egy polgári pertől – a bírósági felülvizsgálat tárgya közigazgatási határozat, annak törvényességét kell a bíróságnak felülvizsgálnia a kereseti kérelem keretei között. A Pp. 339.§ (1) bekezdéséből, (2) bekezdés q) pontja szerint alkalmazandó Tpvt. 83.§ (4) bekezdéséből fakadóan az alperesi határozat részbeni megváltoztatásakor a bíróság az ítélete rendelkező részében a megváltoztatott bírságról rendelkezik, azt összegszerűen pontosan meghatározza, ellenben, ha a másodfokú bíróság az elsőfokú bíróság ítéletét az alperesi határozatot megváltoztató rendelkezései tekintetében megváltoztatja, és a keresetet ebben a részében is elutasítja, értelemszerűen nem rendelkezhet a bírság összegéről, mert a döntése folytán az alperesi határozat marad hatályban és érvényben.

- [118] A VIII. rendű felperes alaptalanul hivatkozott a Pp. 221. § (1) bekezdésének megsértésére azon az alapon, hogy a másodfokú bíróság ítéletében meg sem kísérelte megmagyarázni a jogsértést, részletesen kifejtett érveire nem reagált, helyette azt a megállapítást tette, hogy az elsőfokú bíróság tényállás megállapításával és érveivel egyetért. A másodfokú bíróság ítéletében nem köteles minden olyan, fellebbezésben vitatott tényállási elemet újra megállapítani és valamennyi olyan felperesi érv mellett vagy ellen újra és újra érvelni, amelyet az elsőfokú bíróság már megtett és amellyel mint fellebbezést elbíráló bíróság maradéktalanul egyetért. A másodfokú bíróságnak elegendő ilyen esetben – ha azt szükségesnek tartja – csak a lényegi ismérvekkel, a lényeges, releváns kérdésekkel foglalkoznia.
- [119] A XII. rendű felperes az ügyintézési határidő túllépését, a Tpvt. 63. § (3) bekezdésének megsértését kifogásolta. A Tpvt. 63. § (3) bekezdése a Tpvt. 11. §-a alapján indult eljárásra nem irányadó. Az ügyintézési határidőre a Tpvt. 63. § (1) bekezdése, (2) bekezdés b) pontja, (6) bekezdése vonatkozik. Az ügyintézési határidő túllépése eljárási jogsértés, de a határozat hatályon kívül helyezését csak abban az esetben eredményezheti, ha a jogsértés az ügy érdemére kihatott. Az ügy érdemére való kihatást a XII. rendű felperes több olyan jellegű mulasztás miatt látta fennállónak, mint a védekezéshez való jog megsértése, az ártatlanság védelme figyelmen kívül hagyása, a tisztességes tárgyaláshoz való jog megsértése, az alperes által a bizonyítási kötelezettség elmulasztása, a tényállásnak az elfogult tanúk vallomására, és csak egyetlen forrásból származó bizonyítékokra alapítása, a védett tanúk vallomásának csak kivonatossan történő megismerése, hozzájuk kérdések feltevésének kizártsága miatt. A XII. rendű felperes ezen érvei a bizonyítási eljárás jogszerűségének vitatása, a bizonyítékok értékelése körében kerülhetnek vizsgálatra, de az ügyintézési határidő túllépésénél nem értékelhetők, mert nem bizonyítják, hogy az ügyintézési határidő túllépése az ügy érdemére kihatott.
- [120] A védekezéshez való jog sérelmére a XII. rendű felperes az eljárás elhúzódása kapcsán a T-99/04. számú, AC-Treuhand AG kontra Európai Közösségek Bizottság ügyben hozott ítélet 51. pontjára utalással hivatkozott, továbbá a II., III., VI., VII., IX. rendű felperesekkel együtt a védett tanúk nyilatkozatának figyelembe vétele kapcsán. A XII. rendű felperes az eljárás elhúzódásával összefüggésben nem hivatkozott olyan konkrét okra, körülményre, amely igazolta volna, hogy az idő múlására tekintettel az ellenbizonyításra, a védekezésre a lehetősége korlátozottá vált. Ennek hiányában az állított jog sérelme nem állapítható meg. Ennek hiányában az időmúlás, az eljárás elhúzódása enyhítő körülményként sem vehető figyelembe.
- [121] A védett tanúk vonatkozásában a Kúria utal arra, hogy a védekezéshez való jog, a tisztességes tárgyaláshoz való jog megsértését nem eredményezi az a körülmény, hogy a védett tanúkhöz kérdéseket nem intézhettek, a vallomásukat tartalmazó jegyzőkönyvet a védett tanú védelme

érdekében kivonatolt formában ismerhették meg. A Ket.-nek a versenyfelügyeleti eljárás idején hatályos és alkalmazandó 54. § (4) bekezdése lehetővé tette a tanú természetes személyazonosító adatainak zártan kezelését, amely magával vonta, hogy a Ket. 54. § (6) bekezdése folytán az ekként védett tanú meghallgatásánál az ügyfelek, illetőleg képviselőik nem lehettek jelen, a védett tanú jegyzőkönyvbe foglalt vallomását csak kivonatos formában ismerhették meg a Ket. 73. § (1) bekezdéséből is fakadóan. Utal a Kúria a T-110/07. számú ügyben hozott ítélet 188-189. pontjaiban kifejtettekre, amely szerint a védelemhez való jogra vonatkozó alapvető elv megsértését nem jelenti az, ha nem biztosított a vállalkozás számára a tanúhoz közvetlenül kérdések intézése, mert az állandó ítélkezési gyakorlat értelmében ez az elv azt követeli meg, hogy az érintett vállalkozásoknak és a vállalkozások társulásainak a közigazgatási eljárástól kezdve arra legyen lehetőségük, hogy kifejthessék az álláspontjukat a hatóság által állított tényállás, kifogások és körülmények valószerűségéről és jelentőségéről, de ez azt nem követeli meg, hogy e vállalkozásoknak a közigazgatási eljárásban saját maguknak is lehetősége legyen kérdéseket feltenni a hatóság által meghallgatott tanúk részére.

[122] Tehát a kérdésfeltevés jogának hiánya nem értékelhető súlyos jogsértésnek és nem ad alapot a védett tanúk vallomásának kirekesztésére sem, erre a II. és a VII. rendű felperes alaptalanul hivatkozott. Az e körben felhívott Pp. 206. § (1) bekezdése, a Tpvt. 11. §-a, a Ket. 50. § (1) és (6) bekezdése megsértésre nem került, a hatóság a védett tanúk vallomását egyéb bizonyítékokkal összevetve értékelte, megállapításait nem csak a védett tanúk nyilatkozatára alapította, ezért nem volt jelentősége annak, hogy a felperesek azt állították a védett tanúk motivációi feltáratlanok maradtak. Minden alapot nélkülöző a II. és VII. rendű felperesek azon kifogása, hogy a „titokmentesítést” nem ellenőrizhették, ez a védekezési joguk teljes megvonását eredményezte, mert az ilyen értelmű ellenőrzés kizárt, az az intézmény lényegével lenne ellentétes, ha az ügyfelek ellenőrizhetnék a védett tanú vallomásának kivonatolását. Hangsúlyozza a Kúria, hogy a felperesek a védekezés lehetőségétől nem voltak elzárva, a védekezéshez való joguk sérelme nem állapítható meg.

[123] Önmagában az a körülmény, hogy az ártatlanság vélelmének elve alkalmazandó azokban a vállalkozásokat érintő, versenyszabályok megsértésére vonatkozó eljárásokban, amelyek bírság vagy kényszerítő bírság megállapításához vezethetnek, nem következik az, hogy a büntető eljárásra vonatkozó szabályok is alkalmazást nyerhetnek és a hivatkozott EJEB 11454/85 számú Kostovski kontra Hollandia ügyben kimondott, az anonim vallomásokra alapozott elítélés eleve kizárt legyen. A versenyjogsértés miatti eljárás nem büntetőjogi eljárás, a versenyjogsértés nem büntetőjogi jogkövetkezménnyel járó jogsértés, nem személyek elítéléséről van szó, de nem is arról, hogy csak egyetlen, anonim forrásból származó bizonyíték lenne a jogsértést megalapozó bizonyíték, ezért a Kostovski kontra Hollandia ügyben hozott ítélet nem mérvadó. Itt jegyzi meg a Kúria, hogy az Alapjogi Charta 48. cikkére való fellebbezési hivatkozásra a másodfokú bíróság valóban nem tért ki, de az EJEE 6. cikk 2. pontjában foglalt szabályozás is kimondja az ártatlanság vélelmét, amely rendelkezés viszont a másodfokú bíróság által vizsgálatra került, így lényeges, az ügy érdemére kiható jogsértés nem történt.

[124] A felülvizsgálattal élő felperesek – a XIII. rendűt kivéve – alaptalanul állították, hogy az alperes csak egyoldalú forrásból, az engedékenységet kérelmező alperesi beavatkozótól származó, elfogultnak minősülő nyilatkozóktól származó vallomásokra, adatszolgáltatásra alapította a döntését. Az alperesi határozat 1. számú melléklete részletesen felsorolja a vizsgált magatartással kapcsolatban rendelkezésre álló bizonyítékokat, melyből egyértelmű, hogy az alperes nem kizárólag az alperesi beavatkozótól származó bizonyítékokra, hanem ezen túlmenően a védett tanúk nyilatkozatára, ügyféli nyilatkozatokra, irati bizonyítékokra – határidőnaplók bejegyzéseire, éttermi előjegyzési könyv bejegyzéseire, számlára, személyes feljegyzésre, liztptiaci elemzésre, elektronikus levelekre, jegyzetfüzetbe írt bejegyzésre - alapította. Mindezeket a bizonyítékokat az alperes helytállóan értékelte, és az eljárás bíróságok

Kfv.II.37.672/2015/28.

az alperes értékelését helytállóan találták jogszerűnek és a jogsértést bizonyítónak. Az alperesi beavatkozó részéről a tények elferdítésének szándéka, a versenytársak tönkretételének célzata nem volt megállapítható, ugyanis saját jogsértését is elismerte, a feltárt több irati bizonyíték és vallomás, nyilatkozat az alperesi beavatkozó által elmondottakat támasztotta alá, akkor is, ha némely pontatlanság, időpontbeli bizonytalanság az időmúlásra tekintettel megállapítható is volt. Az alperes sem állította, hogy más időpontokban nem lehettek találkozók, csak azt, hogy ezekre, a határozatban rögzített találkozókra talált bizonyítékot.

- [125] Az V. rendű felperes állította, hogy az előzményi ügyként említett versenyjogsértésben nem vett részt, melyet sem az alperes, sem a bíróságok nem vettek figyelembe. Az V. rendű felperes vonatkozásában az alperesi határozat 21., 34-36. és 81. pontjait összevetve megállapítható, hogy a határozat nem állította, hogy az V. rendű felperes az előzményi /a Vj-74/2003. számú/ eljárásban eljárás alá vont vállalkozás lett volna. A határozatnak nem azt kell tartalmaznia, hogy ki nem volt ennek az eljárásnak a részese, hanem azt kell tartalmaznia, aki annak a részese volt, mert a jogsértés ismétlődése a bírság kiszabásánál figyelembe veendő egyik szempont.
- [126] Azt állította az V. rendű felperes, hogy az alperesi beavatkozó adatszolgáltatása a 2008. márciusi találkozóra vonatkozóan bizonyítottan téves, alaptalan, ezért az alperesi beavatkozó szavahihetősége kétségbe vonható. Ennek kapcsán a Kúria megállapította, hogy az alperes határozata 1. mellékletének 43. és 85. pontja valóban említést tesz egy 2008. március 26-i ülésről, amelyre nézve a Vj69/2008/356/ABODVDMelléklet/message0172. számú irat szerint meghívó került kiküldésre, így az valóban létezett, melyből következően az alperesi beavatkozó adatszolgáltatása nem kérdőjelezhető meg, szavahihetősége nem vonható kétségbe. Megjegyzi a Kúria, hogy a 2008. március 26-i találkozót az alperes – a határozata 125. pontja szerint – nem tekintette jogellenes tárgyú találkozónak, ezzel kapcsolatban jogsértést nem állapított meg.
- [127] Hangsúlyozza a Kúria, hogy a bizonyítékok felülmérlegelésére a felülvizsgálati eljárásban csak akkor kerülhet sor, ha a tényállás iratellenes, a bizonyítékok értékelésére, mérlegelésére kirívóan okszerűtlenül, a logika szabályaival ellentétesen került sor. A Pp. 206. § (1) bekezdésének sérelme abból az okból megállapítható volt, hogy a másodfokú bíróság az egységes és folyamatos, komplex jogsértés fennállását az alperesi határozatban megállapított, teljes időszakra a jogsértés egységessége folytán, téves jogértelmezéssel megállapította.
- [128] Az uniós ítélkezési gyakorlat – ahogy azt fentebb már bemutatta a Kúria –, megköveteli a kartellben való részvétel kezdő időpontjának bizonyítását, a jogsértés időtartamának feltárását a kartellben érintett vállalkozások tekintetében. Rá kell mutatni továbbá, hogy az uniós ítélkezési gyakorlat szerint, így a A T-19/05. számú, Boliden AB, az Outokumpu Copper Fabrication AB, az Outokumpu Copper BCZ SA kontra Európai Bizottság ügyben hozott ítélet 60. pontja szerint az EK 81. cikk (1) bekezdésének [jelenleg az EUMSz 101. cikke] megsértése nemcsak elszigetelt cselekmény eredménye lehet, hanem cselekmények sorozata, vagy akár folyamatos magatartás eredménye is. Ez az értelmezés nem vitatható azon az alapon, hogy a cselekmények sorozata vagy a folytatólagos magatartás egyes elemei önmagukban is az említett rendelkezés megsértésének minősülhetnek. Az ítélet 61. pontja értelmében ugyanígy valamely vállalkozást akkor is felelősnek lehet tekinteni a teljes kartell miatt, ha bizonyított, hogy e kartellnek közvetlenül csak egy vagy néhány alkotóelemében vett részt, amennyiben tudta vagy szükségszerűen tudnia kellett egyrészt, hogy az az összejátszás, amelyben részt vesz, egy átfogó terv részét képezi, másrészt pedig, hogy ezen átfogó terv a kartell alkotóelemeinek összességére kiterjed.
- [129] Amennyiben a különböző cselekmények a közös piacon az azonos versenyellenes cél miatt egy „egységes terv”-be illeszkednek, a hatóság jogosult e cselekményekért való felelősséget a jogsértés egészében való részvétel függvényében megállapítani (lsd. a Bíróság C-204/00. P.,

Kfv.II.37.672/2015/28.

C-205/00. P., C-211/00. P., C-213/00. P., C-217/00. P. és C-219/00. P. számú, Aalborg Portland és társai kontra Bizottság ügyben hozott ítélete [EBHT 2004., I-123. o.] 258. pontja, a Törvényszék a Degussa AG kontra Európai Közösségek Bizottsága ügyben hozott, T-279/02. számú ítélete – amelyet a Bíróság a C-266/06. számon hozott ítélettel helybenhagyott – 155. pontját).

- [130] Ha az EK 81. cikk (1) bekezdésében [jelenleg ez az EUMSZ 101. cikke] meghatározott megállapodások és összehangolt magatartások szükségszerűen több olyan vállalkozás közreműködéséből erednek is, amelyek a jogsértésben társtettesek, részvételük – különösen az érintett piac jellemzőinek, az egyes vállalkozások ezen a piacon elfoglalt helyzetének, a kitűzött céloknak és a választott vagy tervezett végrehajtási módszerek függvényében – különböző formákat ölthet. Következésképpen az a pusztán körülmény, hogy az egyes vállalkozások rájuk jellemző sajátos formákban vesznek részt a jogsértésben, nem érinti a jogsértés egységes és folyamatos jellegének való minősítését. [Ild. Törvényszék a BPB plc kontra Európai Közösségek Bizottsága T-53/03. számú ügyben hozott ítélete 259-260. pontjait]
- [131] Az ítélkezési gyakorlatból a versenyszabályok megsértésének jellege és az ennek okán kiszabott szankciók súlyának mértéke tekintetében az következik, hogy e jogsértések elkövetésének felelőssége személyes jellegű. Az EK 81. cikk (1) bekezdésében hivatkozott megállapodások és összehangolt magatartások ugyanis szükségszerűen több vállalkozás közreműködésének az eredményei, akik mindnyájan társelkövetők a jogsértésben, de a részvételük többek között az érintett piac jellemzőitől, az egyes vállalkozások e piacon betöltött pozíciójától, az elérendő céloktól és a választott vagy tervbe vett végrehajtási módoktól függően különböző formát ölthet. Mindazonáltal önmagában az a körülmény, hogy az egyes vállalkozások a rájuk jellemző sajátos formában vesznek részt a jogsértésben, nem elegendő ahhoz, hogy felelősségüket kizárják a jogsértés egészéért, beleértve azokat a magatartásokat, amelyeket gyakorlatilag más részt vevő vállalkozások hajtottak végre, de amelyeknek ugyanaz a versenyellenes célja vagy hatása (a Bíróság C-49/92. P. sz., Bizottság kontra Anic Participazioni ügyben hozott ítéletének [EBHT 1999., I-4125. o.] 78–80. pontja). Ily módon valamely vállalkozást akkor is felelősnek lehet tekinteni a teljes kartell miatt, ha bizonyított, hogy a kartellnek közvetlenül csak egy vagy néhány alkotó elemében vett részt, amennyiben egyfelől tudott, vagy tudnia kellett volna arról, hogy az az összejátszás, amelyben közreműködött, különösen több évig rendszeresen szervezett találkozók révén, olyan átfogó rendszerbe illeszkedett bele, amelynek célja a versenyfeltételek torzítása volt, és amennyiben másfelől ezen átfogó rendszer magában foglalta a kartell összes alkotóelemét [Ild. T- 452/05. számú, a Belgian Sewing Thread (BST) NV kontra Európai Bizottság ügyben hozott ítélet 31-32. pontjait]. Ugyanezen ítélet 33. pontja szerint: „Végül, mivel a megállapított megállapodások és összehangolt magatartások – azonos tárgyuk folytán – a rendszeres találkozók, az árak és a kvóták rögzítésének olyan rendszereibe illeszkedtek, amely rendszerek viszont a kérdéses vállalkozások egyetlen gazdasági cél érdekében tett erőfeszítéseinek része voltak, azaz az árak rendes alakulásának torzítását célozták, mesterséges lenne e folytonos, egyetlen cél vezérelte magatartást szétbontani, és azt több különálló jogsértésnek tekinteni, holott éppen ellenkezőleg, egységes jogsértésről van szó, amely fokozatosan mind megállapodások, mind összehangolt magatartások révén valósult meg. Az a vállalkozás, amely egy ilyen jogsértésben saját magatartása révén vett részt, amely magatartás az EK 81. cikk (1) bekezdése értelmében megállapodásnak vagy összehangolt magatartásnak minősül, és amelynek célja a jogsértés egészének megvalósításához való hozzájárulás volt, az említett jogsértésben való részvételének teljes időtartama alatt felelősséggel tartozik azon magatartásokért is, amelyeket ugyanezen jogsértés keretében más vállalkozások tanúsítottak. Ez az eset áll fenn ugyanis, amennyiben bizonyított, hogy a szóban forgó vállalkozás ismerte a többi résztvevő jogsértő magatartását, vagy ésszerűen előre láthatta azt, és kész volt az ebből eredő kockázatot elfogadni. Ez a következtetés nem mond ellent azon elvnek, miszerint az

Kfv.II.37.672/2015/28.

ilyen jellegű jogsértésekért való felelősség személyes jellegű. Ez ugyanis megfelel a tagállamok jogrendszerében széleskörűen elterjedt elvnek, miszerint a több személy által elkövetett jogsértést az egészében vett jogsértésben való részvétel függvényében állapítják meg, ami e jogrendszerekben nem minősül ellentétesnek a felelősség személyes jellegével (lásd ebben az értelemben a fent hivatkozott Bizottság kontra Anic Partecipazioni ügyben hozott, a Bíróság C-49/92. P. számon ítéletének 82–84. pontját)."

[132] A Törvényszék T-456/05. és T-457/05. számon egyesített, a Gütermann AG és a Zwicky & Co. AG kontra Európai Bizottság ügyben hozott ítélete 50. pontjában ugyanezt mondta ki: „Márpedig az ítélkezési gyakorlatból az következik, hogy amennyiben valamely vállalkozás egy több elemből álló versenyellenes jogsértésben olyan sajátos magatartással vesz részt, amely az EK 81. cikk (1) bekezdése értelmében vett versenykorlátozó célú megállapodásban vagy összehangolt magatartásban való részvételre enged következtetni, amelynek célja a jogsértés egészében való megvalósítása, ez a vállalkozás felelős lehet az ugyanazon jogsértés során a részvétele időtartama alatt a többi vállalkozás által folytatott magatartásért, amennyiben bizonyítást nyer, hogy tudott a többi vállalkozás jogsértő magatartásáról, vagy azt ésszerű módon feltételezhette volna, és hajlandó volt ennek kockázatát elfogadni (a fent hivatkozott Bizottság kontra Anic Partecipazioni ügyben a Bíróság C-49/92. P. számon hozott ítéletének 203. pontja; a Törvényszék T-15/99. számú, Brugg Rohrsysteme kontra Bizottság ügyben hozott ítéletének 73. pontja)."

[133] Mindezek alapján súlytalan a VIII. rendű felperes arra való hivatkozása, hogy az egységes és folyamatos jogsértés a Tpv-t.-ben, a Ket.-ben nem szabályozott, annak mibenléte nem szabályozott, mert az uniós jog ezt a jogsértést ismeri. Az uniós ítélkezési gyakorlat arra is rámutat, hogy a folyamatosság megállapításának nem feltétele, hogy az egyes vállalkozásoknak minden, a hatóság által bizonyított egyeztetésen való részvételét bizonyítani kell, és nem járhat a folyamatosság megszakadásának automatikus megállapíthatóságával az sem, ha egy bizonyos időkihagyás után az újbóli részvétel a találkozókon bizonyított. Mindezek előrebocsátásával alaptalanok azok a kifogások, amelyek az egyes találkozókon az adott felperesi vállalkozás részvételének hiányára utalással a jogsértés folyamatosságát vitatják. Az átfogó terv megléte esetében, az elhatározott közös terv végrehajtása érdekében tartott sorozatos találkozók az egységes és folyamatos jogsértés megállapítására alkalmas tények. A komplex jogsértés megállapításához nem szükséges annak bizonyítása, hogy minden egyes találkozókon minden a komplex jogsértéshez tartozó jogsértési elem megvalósult, mert a találkozók egészét kell vizsgálni, a közös, átfogó terv által felölelt jogsértési célzatot, folyamatot. Így önmagában az, hogy a többi találkozótól eltérően egy találkozó esetén csak az árak egyeztetése volt nyilvánvalóan bizonyított, nem jelenti azt, hogy ez a találkozó nem „illik a sorba”, nem illeszkedik az átfogó tervbe, így azt másképp kellene megítélni. Az sem zárja ki a jogellenes tárgyú találkozók megállapítását, ha azt más céllal összehívott találkozó, megbeszélés keretében vagy azt követően, illetve más jellegű alkalomból történő meghívásnak álcázva tartják meg. Az sem kizáró érv, hogy a tanúvallomások szerint jóval több találkozóra kerülhetett sor, mint amennyit az alperes bizonyított, mert az alperes kiemelte, hogy több találkozóra is sor kerülhetett, de csak a határozatban konkrétan említettek esetében sikerült a találkozókat, egyeztetéseket bizonyítani. A bizonyított találkozók elégségesek voltak a folyamatos, egységes jogsértés megállapításához.

[134] Az alperes a malmi búzaörlemények piacát részletesen feltárta, a piaci folyamatokat értékelte, e körben a lisztár és a búza ára közti korrelációval kapcsolatban is kifejtette az álláspontját, a liszttermékek közül a BL-55 lisztet vezérterméknek tekintette. Álláspontját az első- és a másodfokú bíróság is osztotta, azt a Kúria is elfogadja. Az alperes helytállóan fejtette ki az ellenkérelmében, hogy a kartell „eredménye” nemcsak az lehet az abban részt vevők számára, hogy az árat emelni tudják, illetve ha az árat sikerül teljességgel elszakítaniuk az alapul fekvő

Kfv.II.37.672/2015/28.

költségektől, hanem az is, ha az alapanyagárak alakulása mellett (ellenére) az árszintet tartani tudják. Az alperes belső elemzésének a liszt feldolgozói ára és az inputárak (búza, áram) közötti kapcsolatra vonatkozó következtetése, hogy a liszt feldolgozói ára nagymértékben követi a búza árának változását, ugyanaz a következtetés, amelyre a gabonaszövetségi elemzés is jut, de ez önmagában nem cáfolja a kartell létezését. Az egyeztetések a malmi búzaőrlemények árát, árának változását érintették, emellett kiterjedtek a vevők felosztására is. A malmok közötti, egymás piacának meg nem támadására irányuló megállapodás esetén egy malom könnyebben tudta sikeresen véghez vinni az áremelést akkor, ha számíthatott arra, hogy a többi beszállító is hasonló időpontban és hasonló mértékben emel árat, a vevő mástól sem kap kedvezőbb ajánlatot.

- [135] A bizonyított találkozók száma, rendszeressége alapján a jogsértés folyamatos jellege bizonyított volt, ezt alátámasztotta a találkozók szervezésének rendje is. A találkozók jogsértő jellegét az alperes mind a tárgyak, mind a céljukat tekintve kellően alátámasztotta. Az ezzel kapcsolatos elsőfokú ítéleti megállapításokat (elsőfokú ítélet 42. oldal) a Kúria osztja, megismételni nem kívánja.
- [136] A másodfokú bíróság ítélete meghozatalakor azonban figyelmen kívül hagyta, hogy az elsőfokú bíróság vizsgálta az egyes vállalkozások tekintetében feltárt bizonyítékokat a kartellbe való belépések idejére, ezeket a megállapításokat a másodfokú bíróság tételesen nem cáfolta meg. A Kúria nem ért egyet – a XIII. rendű, V. rendű felperest kivéve – a felülvizsgálattal élő felperesek azon állításával, hogy velük szemben az első, kezdő időpont csak 2006 szeptemberében állapítható meg. Az elsőfokú bíróság ítéletében részletesen vizsgálta az alperes által feltárt, az egyes találkozókat igazoló bizonyítékokat, ezek a bizonyítékok a felperesek állítását nem támasztják alá.
- [137] A Kúria a felülvizsgálattal érintett körben vizsgálódva egyetért – a VIII., XII. rendű felpereseket ide nem értve –, az elsőfokú bíróság megállapításaival a jogsértés időtartamát illetően. Ahogy a Kúria már fentebb bemutatta, az uniós ítélkezési gyakorlat a hatóság kötelezettségévé teszi a kartellbe való belépés idejének bizonyítását. Az alperesnek azt az álláspontját, mely szerint az a körülmény, hogy egyes felperesek nem vettek részt az első bizonyított regionális találkozón (2005. februárjában), nem jelenti azt, hogy ez a körülmény kizárná a jogsértés ezen időponttól való megállapítását, a Kúria nem osztja. Ezzel az állásponttal ellentétben arra mutat rá, hogy az átfogó terv bizonyítása nem menti fel a hatóságot attól, hogy az egyes vállalkozásoknak az átfogó tervben való részvételét, ahhoz való csatlakozásának időpontját bizonyítsa. Az a bizonyított tény, hogy a regionális találkozókra az országos találkozókat követően került sor, még nem enged arra következtetni, hogy a 2005. februári regionális találkozó – mint a jogsértés kezdete – előtt biztosan volt országos találkozó, mert erre konkrét bizonyítékot feltárni nem sikerült, továbbá, ebből nem bizonyított az sem, hogy a regionális találkozón részt nem vett vállalkozások is már ettől az időponttól a jogsértés részesei voltak. Emlékeztetni kell arra is, hogy az alperes sem minden eljárás alá vont vállalkozást tekintett az egységes és folyamatos jogsértés részesének, volt olyan vállalkozás, akivel szemben jogsértést csak egy-egy találkozó kapcsán, vagy a teljes időszaktól eltérően rövidebb időszakra vonatkozóan állapított meg.
- [138] A VIII. rendű felperes esetében az elsőfokú ítélet rendelkező része, 46. oldala és az ítélet 42-43. oldala ellentmondásban áll egymással a kezdő időpont tekintetében. Az elsőfokú bíróság a 2005. április 8-i találkozón – az azt alátámasztó határidőnapló alapján – a VIII. rendű felperes részvételét megállapítja, mégis ítéletében a jogsértésben való részvétel kezdő időpontját ettől eltérően 2005. május 17-ben jelöli meg. A Kúria megállapítja, hogy a VIII. rendű felperes 2005. áprilisától volt az egységes és folyamatos, komplex jogsértés részesese.

- [139] Emlékeztetni kell arra is, hogy az uniós ítélkezési gyakorlat szerint a jogsértésben való részvétel időtartamát kell bizonyítani, annak kezdetét és végét. A jogsértés befejezése esetében a vállalkozásnak kell bizonyítania, hogy a jogsértés befejezésének végső időpontja előtt már elhatárolódott a jogsértéstől, önmagában a végső időpontként szolgáló találkozótól való távolmaradása elhatárolódásként nem értékelhető. Ebből következően az elsőfokú bíróság a XII. rendű felperes esetében a jogsértés befejező időpontját tévesen állapította meg 2008. februárjában. A XII. rendű felperes részvételére – ahogy a X. rendűre is, de ezt felülvizsgálati kérelem hiányában a Kúria nem érinthette – a határozat melléklete 43. pontjában szereplő táblázat 2008. áprilisára is tartalmaz adatot. Ezzel szemben a XII. rendű felperes az elhatárolódására bizonyítékot nem szolgáltatott.
- [140] A Kúria a VII. rendű felperes előzetes döntéshozatal kezdeményezése iránti kérelmét elutasította, mert a vonatkozó uniós jog értelmezéséhez az előzetes döntéshozatal kezdeményezése nem volt szükséges, a fentebb hivatkozott, a Törvényszék és az Európai Unió Bírósága ítélkezési gyakorlata a VII. rendű felperes által feltett első kérdés tekintetében egyértelmű volt. A második kérdés – azt a túlzottan általánosan és jogszabályi hivatkozás nélküli megfogalmazása ellenére értelmezve - sem igényelte az előzetes döntéshozatal kezdeményezését, mert az uniós jog és a tagállami szabályozás között ellentét nem volt megállapítható, továbbá erre a kérdésre irányadó a T-110/07. számú ügyben hozott, fentebb ismertetett ítélet 188-189. pontja. A hazai jogban védett tanúként kezelt tanúra vonatkozó eljárási szabályok az ügyféli jogok korlátozásával járhatnak, de ez a védekezéshez való jog sérelmét nem jelenti.
- [141] Hangsúlyozni kívánja a Kúria, hogy az egységes, folyamatos jogsértés nemcsak az árakra, az áremelések egyeztetésére, de a piacfelosztásra is vonatkozott, azonban komplex jogsértés csak azon vállalkozásokkal szemben állapítható meg, akik nem csak egyetlen találkozón vettek részt, az egységes és folyamatos jogsértésnek annak tartama alatt részesei voltak. Azon vállalkozás esetében, amelyik bizonyítottan csak egyetlen találkozón – a 2005. május 17.-i találkozón – vett részt, vizsgálni kell, hogy az adott találkozó esetében a piacfelosztásra vonatkozó, illetve az árváltoztatásban való megegyezés mint cél, akarat a találkozóval összefüggésben megállapítható-e. Ezért eltérő lehet ugyanazon a találkozón részt vevő többi vállalkozás (az I., VIII., X. rendű felperes, felperesi beavatkozó) és a XIII. rendű felperes megítélése, attól függetlenül, hogy az adott találkozóknak mi volt a tárgya.
- [142] Az alperes ezért tévesen állapította meg, hogy a XIII. rendű felperes ezen találkozót érintően az egységes, folyamatos, komplex jogsértésben részt vett. Utal itt a Kúria az alperes határozatának 278. pontjára, amelyben az alperes maga is azt állapította meg, hogy nem bizonyított, hogy a XIII. rendű felperes az egységes és folyamatos jogsértés részese volt. A 2005. május 17-i találkozó tárgya az árváltozásról való egyeztetés volt, a piacfelosztó megállapodás, status quo fenntartása nem volt a találkozó témája, ezért ez utóbbi jogsértésben a XIII. rendű felperest elmarasztalni nem lehet. E körben az elsőfokú és a másodfokú bíróság helytállóan döntött.
- [143] Az eljárás alá vont vállalkozásokkal szemben az alperes – a határozata 316. pontja értelmében – a jogsértéssel érintett utolsó teljes évben, a jogsértéssel érintett termékekből származó belföldi árbevétel /releváns forgalmat/ mint kiinduló pontot vette alapul. A XIII. rendű felperes esetében 2006. évi árbevételi adatokat vett alapul, nem pedig 2005. évi adatokat. A határozathozatal előtti, hitelesen lezárt üzleti évben elért nettó árbevétel pedig a bíróság maximumra tekintettel veendő figyelembe a Tptv. 78. § (2) bekezdése értelmében. A Tptv. 78. § (3) bekezdése alapján a jogsértéssel és az eset összes körülményével arányos bírság kiszabására kerülhet sor. A Törvényszék a Deltafina SpA kontra Európai Bizottság ügyben hozott – és a Bíróság C-578/11. P. számú ítélettel helybenhagyott –, T-12/06. számú ítélete

Kfv.II.37.672/2015/28.

242. pontja szerint nem tekinthető eltúlzottnak a bírság, ha annak összege nem haladja meg az érintett vállalkozás jogsértés utolsó évében elért releváns forgalmának 10%-át. A XIII. rendű felperesnek a keresetleveléhez csatolt 2005. évi és 2006. évi, a malmi búzaőrlemények értékesítéséből származó árbevételi adatai eltérnek egymástól, a jogsértés nem kettős okból, hanem csak az árváltozásról való egyeztetés miatt állapítható meg, ezért az alperes által kiszabott ötmillió forint összegű bírság semmiképpen sem tekinthető jogszerűnek, annak újbóli, a 2005. évi releváns árbevételi adatok alapulvételével történő kiszabása szükséges. Az elsőfokú bíróság e körben helyesen állapította meg a jogsértést és rendelt el új eljárást, ezt a döntést a másodfokú bíróság helytállóan hagyta helyben. A másodfokú bíróság helyesen utalt arra is, hogy ha először a másodfokú eljárásban kerülne sor a XIII. rendű felperessel szemben kiszabott bírság megváltoztatására, az sérthetné a XIII. rendű felperes jogorvoslathoz való jogát is, mert a másodfokú döntés ellen fellebbezéssel nem élhetne, míg ha az elsőfokú eljárásban hozott volna a bíróság bírságot megváltoztató döntést, az ellen a rendes jogorvoslat igénybe vehető lett volna.

- [144] A másodfokú bíróság az ítélete 22. oldalának első bekezdésében jogsértően tett olyan megállapítást, hogy a nem fellebbező I. és VI. rendű felperesekkel szemben megállapított jogsértések az ítélet e rendelkezéseinek jogerőre emelkedése folytán kötőerővel bírnak a fellebbezők jogsértésére nézve is, mert kartellezni egyedül nem lehet. A másodfokú bíróság figyelmen kívül hagyta, hogy az I. és VI. rendű felperesek csatlakozó fellebbezést nyújtottak be, így jogerő a Pp. 228. § (4) bekezdése értelmében nem állt be. Amennyiben egy elsőfokú ítélet részben jogerőre is emelkedne, abban az esetben sem lehet a fellebbezés hiányát a többi pertársra nézve a jogsértés elkövetésének igazolásaként értelmezni. A Kúria ezért a jogerős ítéletből a részjogerővel összefüggésben kifejtett kötőerőre vonatkozó megállapításokra vonatkozó érvelést, a jogerős ítélet 22. oldalának első bekezdésében foglaltakat, teljes egészében mellőzni rendeli.
- [145] A bírság vonatkozásában a releváns forgalom körében a jogsértéssel érintett termékeket, így nemcsak a BL-55 lisztet, de az ömlesztett és kiszerelt finomliszteket, valamint a liszten kívül őrleményeket is figyelembe kellett venni. A II., VII., XII. rendű felpereseknek a csak a BL-55 búzalisztre kiterjedő kartellre tett állítását számos bizonyíték cáfolja [alperesi határozat 254-259. pontjai ezeket részletesen taglalják].
- [146] A bírság kiszabásánál a XII. rendű felperes álláspontjával ellentétben enyhítő körülmény a jogsértés első ízben történő elkövetése nem lehet, mert a jogkövető magatartás mindenkivel szemben követelmény. Az aktív, szervező szerep hiánya nem értékelhető egyúttal enyhítő körülményként sem, ahogy a saját részre történő értékesítés ténye sem, de a piaci hatás hiánya sem, mert ez utóbbi a jogsértésnél sem volt releváns körülmény. A kényszerpályán levő helyzet csak olyan vállalkozások esetében állapítható meg, akik szűk körben és csak esetlegesen vettek részt a jogsértésben, ez a XII. rendű és a VII. rendű felperesről nem mondható el. Kényszerítő jellegű fellépés, aktív szerep vállalása a VII. rendű felperes vonatkozásában bizonyított volt (az alperesi határozat 320. pontja szerint), mely súlyosbító körülmény. Az ágazat nehéz helyzetét, az egyes vállalkozások pénzügyi helyzetét, piaci súlyuk változását az alperes figyelembe vette a határozata 317. és 324. pontjai szerint.
- [147] A jogsértés időtartama a bírság kiszabásánál figyelembe veendő, az elsőfokú bíróság is figyelemmel volt erre a körülményre. A II. és a VII. rendű felperes ismételt jogsértőnek minősül, mert az előzményi eljárásban elmarasztalására, illetve a jogelődje elmarasztalására sor került.
- [148] Mindezekre tekintettel a Kúria megállapítása szerint a jogsértőkkel szemben arányos bírság került kiszabásra a Tptv. 11.§-ának, (2) bekezdés a) és d) pontjának, az EUMSZ 101. cikk (1) bekezdés a) és c) pontjának megsértése miatt, egyéniesített mérlegelés alapján, a Tptv. 78.§

Kfv.II.37.672/2015/28.

(3) bekezdésének és a Pp. 339/B §-ának megfelelően, azt az elsőfokú bíróság a jogsértés időtartamának változása folytán jogszerűen változtatta meg, kivéve a VIII. rendű felperes esetében. A fentebb már említett ítéleti ellentmondást feloldva a VIII. rendű felperes esetében a jogsértés időtartama 2005 áprilisától 2008 áprilisáig állapítható meg, így a VIII. rendű felperessel szemben kiszabott bírság ennek az időtartamnak megfelelően 38 hónap helyett 36 hónapra arányosítva szabható ki.

- [149] A Kúria ezért a jogerős ítéletnek felülvizsgálati kérelemmel nem támadott – az I., IV., X. rendű felperesekre vonatkozó – részét nem érintve, a felülvizsgálati kérelemmel támadott rendelkezések közül a IX., XII., XIII. rendű felperesekre vonatkozó rendelkezést a Pp. 275. § (3) bekezdése alapján hatályában fenntartotta, míg a II., III., V., VI., VII., VIII. rendű felperesekre vonatkozó rendelkezéseket a Pp. 275. § (4) bekezdése alapján hatályon kívül helyezte.
- [150] Az elsőfokú bíróság ítéletét a VIII. rendű felperesre vonatkozó rendelkezései tekintetében a Pp. 253. § (2) bekezdése szerint megváltoztatta, a jogsértés időtartamát 2005 áprilisától 2008. áprilisáig terjedő időszakban állapította meg, ezért a VIII. rendű felperessel szemben kiszabott bírság összegét a Tpt. 83. § (4) bekezdése alapján megváltoztatta, továbbá a VIII. rendű felperest terhelő kereseti részilleték összegét felemelte, az állam által viselendő kereseti részilleték összegét leszállította a Pp. 81. § (1) bekezdésére figyelemmel.
- [151] A Kúria ezt meghaladóan az elsőfokú ítéletet – a II., III., V., VI., VII. rendű felperesek vonatkozásában – a Pp. 253. § (2) bekezdése alapján helybenhagyta.

A döntés elvi tartalma

- [152] *Az átfogó terv megléte esetében, az elhatározott közös terv végrehajtása érdekében tartott sorozatos találkozók az egységes és folyamatos jogsértés megállapítására alkalmas tények. Az egységes, folyamatos jogsértés nemcsak az árakra, az áremelésekre, de a piacfelosztásra is vonatkozott, ezért komplex jogsértés valósult meg. A komplex jogsértés megállapításához nem szükséges annak bizonyítása, hogy minden egyes találkozón minden, a komplex jogsértéshez tartozó jogsértési elem megvalósult, mert a találkozók egészét kell vizsgálni, a közös, átfogó terv által felölelt jogsértési célzatot, folyamatot.*
- [153] *A hatóság feladata a jogsértés feltárása és a jogsértés időtartamának és annak bizonyítása, hogy az adott vállalkozás mikortól vett részt a kartellban, de a részvétel kezdetén túl annak végét is bizonyítani kell, a vállalkozásnak pedig azt kell bizonyítania, ha a részvétele idővel megváltozott, mikor szakította meg végleg a kartellban való részvételét.*
- [154] *A védett tanú vallomásával kapcsolatban a védelemhez való jogra vonatkozó alapvető elv megsértését nem jelenti az, ha nem biztosított a vállalkozás számára a tanúhoz közvetlenül kérdések intézése, mert az uniós ítélkezési gyakorlat értelmében ez az elv azt követeli meg, hogy az érintett vállalkozásoknak és a vállalkozások társulásainak a közigazgatási eljárástól kezdve arra legyen lehetőségük, hogy kifejthessék az álláspontjukat a hatóság által állított tényállás, kifogások és körülmények valószerűségéről és jelentőségéről, de ez az elv azt nem követeli meg, hogy e vállalkozásoknak a közigazgatási eljárás során maguknak is lehetősége legyen kérdéseket feltenni a hatóság által meghallgatott tanúk részére. [lsd. Törvényszék T-110/07. számú, – az Európai Unió Bírósága C-239. P. számú ítéletével helybenhagyott – Siemens AG kontra Európai Bizottság ügyben hozott ítéletének 188-189. pontjait]*

Záró rész

- [155] A Kúria a Pp. 78. § (1) bekezdése alapján a túlnyomórészt pervesztes II., III., V., VI., VII., VIII. rendű felpereseket személyenként kötelezte az alperes másodfokú és felülvizsgálati eljárási költségének a megfizetésére, amelynek összegénél figyelemmel volt a megismételt másodfokú eljárás tényére, a Kúria által korábban megállapított költségre, a kifejtett munka mennyiségére.
- [156] A IX. és XII. rendű felperesek a Pp. 78. § (1) bekezdése alapján kötelesek pervesztességük okán az alperes felülvizsgálati eljárási költségének a megfizetésére.
- [157] A XIII. rendű felperes felülvizsgálati eljárásban felmerült költségének a megfizetésére a Kúria a Pp. 78. § (1) bekezdése alapján az alperest kötelezte.
- [158] A Kúria külön-külön kötelezte továbbá a II., III., V., VII., VIII. rendű felpereseket a Pp. 78. § (1) bekezdése, az R. 13. § (2) bekezdése, az Itv. 39. § (3) bekezdés b) és d) pontja, 46. § (1) bekezdése, 50. § (1) bekezdése értelmében fellebbezési és felülvizsgálati eljárási illeték viselésére, a IX., XII. rendű felpereseket a felülvizsgálati eljárási illeték megfizetésére, melyeknél figyelembe vette az illeték maximumösszegét.
- [159] Kötelezte a Kúria a VI. rendű felperest a Pp. 78. § (1) bekezdése, az R. 13. § (2) bekezdése, az Itv. 39. § (3) bekezdés b) és d) pontja, 46. § (4) bekezdése, 50. § (1) bekezdése alapján csatlakozó fellebbezési illeték és felülvizsgálati eljárási illeték megfizetésére, figyelemmel a VI. rendű felperes esetében az illeték maximális összegére.
- [160] Az alperes fellebbezése folytán felmerült fellebbezési illetéket az R. 14. §-a értelmében az alperes illetékmentessége folytán az állam viseli, mert az alperes az elsődleges kérelme tekintetében másodfokon pervesztes lett. Az alperes felülvizsgálati kérelme eredménytelen volt, a felülvizsgálati eljárásban pervesztes lett, ezért az így felmerült további felülvizsgálati eljárási illetéket az R. 14 §-a alapján az állam viseli. A Kúria a felülvizsgálati eljárási illeték mértékét meg nem határozható pertárgy érték alapulvételével számította az Itv. 50. § (1) bekezdése szerint.
- [161] A felperesi beavatkozó az eljárások során nyilatkozatot nem tett, beavatkozásával többletköltség nem merült fel, ezért őt költségviselésre kötelezni nem kellett [Pp. 83. § (1) bekezdés].
- [162] Az alperesi beavatkozó a másodfokú eljárásban költsége megtérítését nem kérte (2.Kf.649.964/2013/20. és a 2.Kf.650.018/2015/14. jegyzőkönyvek), amelynek megfizetéséről a Pp. 83. § (1) bekezdése, 78. § (2) bekezdése folytán rendelkezni nem kellett, a felülvizsgálati eljárásban költsége megtérítését nem kérte, ezért arról rendelkezni szintén nem kellett [Pp. 78. § (2) bekezdés].

Budapest, 2016. április 6.

**dr. Buzinkay Zoltán sk. a tanács elnöke, dr. Márton Gizella sk. előadó bíró,
dr. Tóth Kincső sk. bíró**